

Шаг вперед!

№ 8
1938
30 с.

Foto G. Kirillov.

TOIMETUS:

Tallinnas, Kaarli t. 8, Kaitseliidu Peastaabi ruumes.

Vastutav toimetaja kolonel J. Maide telefon 451-94.

Tegevtoimetaja: kapten A. Truuvere telefon ametis 451-89 ja sv. 156-a, kodus 465-01.

Väljaandja: Kaitseliidu Peastaap. Tegevtoimetaja kõnetunnid teisipäeviti ja neljapäeviti kella 10.00–12.00.

Kaastöö arvatakse tasu alla, kui sellele tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasisaatmiseks märkimata käsikirju alal ei hoita.

*

TALITUS:

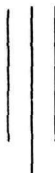
Tallinnas, Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9–3. Telefon 451-89.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/2 a. 3 kr., 1/4 a. Kr. 1.50, kuus 50 senti.

ILMUB KAKS KORDA KUUS

Nr. 8

1938

SISUKORD:

Kaanel: Eesti Vabariigi esimene president Konstantin Päts.

A. Truuvere: Eesti Vabariigi esimene President astus ametisse.

Les: Konstantin Päts — Eesti Vabariigi esimene president.

V. H: Mustamäe all uus einestamis-hoone.

Erika Viirsalu: Emadepäevaks.

A. Joonson: 3. mai — Poola rahvuspüha.

A. Joonson: Poola Küttide Liidu tänapäev.

— Asutavast Kogust — Riigivolikoguni.

A. Kärsna: Mootorrataste osatähtsus rahu- ja sõjaajal.

— Kindral-major H. Brede 50-aastane.

— Ernst Särgava 70-aastane.

A. Mäll: Euroopa maadlus-meister-võistlused Tallinnas.

A. Mäll: KL üleriigiliste raskejõustiku ja euroopa maadlus-meistervõistluste järelmärkmeid.

M. Luhari: Puhkpillide esinemisest eeloleval laulupeol.

Ootamatult võib variseda terveim ja tugevaim mees!

Haigus ja õnnetus

võib Sindki tabada kesk kõige paremat iga — siis, kui tunned lihastes paisuvat jõudu ja tulevikuvõimused täidavad meeli

EKS-MAJA

elukindlustuse poliis kannab hoolt Sinu naise ja laste tuleviku eest

EKS-MAJA JUHATUS ja peakontor Tallinnas,
Vabaduse väljak nr. 10. Telefon 478-08 (kodune keskjaam)

Kaitse Kodu!

Nr. 8

Tallinnas, 30. aprillil 1938

XIV aastakäik

Eesti Vabariigi esimene President astus ametisse

Senine Riigihoidja KONSTANTIN PÄTS valiti Rahvuskogu, Riiginõukogu ja Omavalitsuste Esindajate Kogu üldkoosolekul esimeseks Eesti Vabariigi Presidendiiks 219 häälega 238 häälest

Ühenduses uue põhiseadusliku korra kehtimatahakkamisega aastavahetusel oli meil ette nähtud ka kõrgeima riigijuhi — Vabariigi Presidendi — valimine.

Põhiseaduse järele oli Presidendi kandidaatide ülesseadmiseks määratud kolm esindust: Riigivolikogu, Riiginõukogu ja Omavalitsuste Esindajate Kogu, kuna Presidendi valimine oli ette nähtud nende kolme esinduse ühisel koosolekul.

Nagu võis juba ette arvata, seati nende kõige kolme esinduse poolt Presidendi kohale üles ainult üks kandidaat: senine Riigihoidja Konstantin Päts. Pühapäeval, 24. aprillil s. a., Riigikogu üldsaalis toimunud valimistel, millest võtsid osa Riigivolikogu, Riiginõukogu ja Omavalitsuste Esindajate Kogu täies koosseisus, valiti 238 koosolija poolt 219 häälega senine Riigihoidja Konstantin Päts Eesti Vabariigi esimeseks Presidendiks.

Selle suure ja ajaloolise sündmuse pidulikkust on võinud juba kogu maa kaasa elada. Kahel päeval, pühapäeval, 24., ja esmaspäeval, 25. aprillil s. a., seisis kogu maa selle suure sündmuse puhul pidulikus lipuehtes. Piduliku valimistoimingu momendil oli vana ajaloolise Tallinna Toompea palistatud tiheda inimühüüriiga, mis ulatus läbi linna kuni Kadrioru lossini, kuhu sõitis Vabariigi President peale ametivande andmist Sõjavägede Ülemjuhataja ja

Vabariigi Valitsuse liikmete saatel. Presidendi ametisse astumise silmapilku kuulutati üle kogu maa, kus asuvad sõjaväe ja kaitseliidu suurtükiväe osad, 21 kahuripauguga, mis kajasid kaunis kevadlooduses uue ja parema ajajärgu kuulutajana iseseisva Eesti Vabariigi elus.

Presidendi-instituudi sisseseadmise mõte ei ole Eestis uus. Seda mõtet on kavatsatud teostada juba Asutava Kogu päevil, kus põhiseaduse ühel lugemisel võeti sisse ka riigipea presidendi-nimetus. Kaalutlustel, mis on meile tänapäeval täiesti võõrad, jäi see kavatsus nii tol ajal kui ka pärastistel aegadel siiski teostatamata. Selle üheks peamiseks põhjuseks oli kartus liiga suure võimu koondamisest ühe isiku kätte, kuigi see kartus osutus hiljem poliitiliseks lühinägemiseks, sest Riigivanema nimetust kandva riigijuhi võimu kärpimine parlamendi arvel osutuski viimaks komistuskiviks meie endisele parlamentaarsele korrale. Parteipoliitilised sisehehtlused, millede ohjeldamiseks Riigivanemal temale endise põhiseadusega antud piiratud õiguste juures võimu ei olnud, viisid kogu meie erakondliku sisepoliitika lõpuks täiesti karile.

Selles seisukorras võttis viimase Vabariigi Valitsuse eesotsas Riigivanemana seisev K. Päts ohjad jälle enda kätte ja hakkas meie riigi poliitiliseks ja majanduslikuks ülesehitamiseks innukat ja ennastsalgavat tööd tegema, mille

juures ta leidis endale Sõjavägede Ülemjuhatajas kindral Joh. Laidoneris tubli mõttekaaslane. Seda pingutavat tööd on tehtud üle nelja aasta ja selle suure töö tulemused on raamitud nüüd uue Põhiseaduse maksmahakkamise raami. Kindel kord meie riigis ja majanduslikest hädadest väljajõudmine on selle kindlaks tõenduseks, et Eesti Vabariik on hakanud sammuma tõusuteed parema tuleviku poole.

Eesti Vabariigi Presidendi Konstantin Pätsi nimi tagab meile, et säärane olukord kestab meie riigis ka edaspidi. Kindlustuse selleks leiame meie juba K. Pätsi poolt Presidendi ametisse astumisel antud töötuse sõnades, mis kõlavad järgmiselt:

„Mina, Konstantin Päts, astudes rahva tahtel Vabariigi Presidendi ametisse, pühalikult töotan vankumata kaitsta Eesti Vabariigi Põhiseadust ja seadusi, õiglaselt ja erapooletult teostada minule antud võimu ja ustavalt täita oma kohuseid kõigi oma võimetega ja parima arusaamisega Eesti Vabariigi ja rahva kasuks.“

Eesti esimene President Konstantin Päts on Eesti 20-aastase iseseisvuse jooksul olnud Vabariigi Valitsuse eesotsas 10 aastat ja 2 kuud. See näitab meile, kui suur usaldus on olnud rahval tema vastu, mis on nüüd, K. Pätsi teenete erilisel reljeefsel väljapaistmisel, veelgi tõusnud.

President Konstantin Päts on annud suure osa oma elust Eestile ja Eesti iseseisvuse mõtte õhutamisele. Aga nüüdki töotab ta oma elu viimased aastad pühendada Eesti riigielu tööle meie armastatud kodumaa kasuks. Ta ütleb selle kohta Vabariigi Presidendina ametisse astumisel peetud kõnes:

„Andes kõrgemate riigiasutiste ees pühliku töötuse, teenida Vabariigi Presidendina meie Vabariiki ja rahvast, tean ma kindlasti, et meie oleme niikaugele jõudnud oma riikliku korra loomise juures ainult tänu sellele, et meie rahvas kogu see aeg on oma kaastööga riigi ehitamisest osa võtnud. Meie ei ole mitte nende rahvaste hulgas, kel oleks võimalik olnud kogemusi korjata endiste aegade riigiehitamise töös. Lühike aeg on meile ette veeretanud raskeid katsumisi. Meie oleme neist üle saanud ainult meie rahva kindlal veendumusel,

ta isamaa-armastusel ja tahtel elada oma riigis. Need asutised, mis meie rahva tahtel nüüd riiki juhtima asuvad, nende hulgas ka presidendi-amet, peavad näitama rahvale, et nad on seda usaldust ära teeninud, mis rahvas Põhiseadusega nende kätte on annud. Mina olen oma eluaeg olnud sellel arvamusel, et üksikud inimesed ei suuda rahvaste elus seda üles ehitada ega korda saata, mis teevad asutised. Ja kui meie täna oleme jõudnud niikaugele, et oleme üles ehitanud ja korraldanud uuesti oma riigiasutised, siis on see päev kõige õnnelikumaks ja rõõmsamaks päevaks minu elus. Meie oleme jõudnud üle neist kiusatustest, mis kogu Euroopas on maad võtmas, kus üksiku isiku kultus nii kõrgele tõstetakse ja asutised ära unustatakse. Meie oleme sellest nüüd üle, sest meie kindel tahtmine oli — näha valitsust ja riiki oma korraldustes nii, nagu ta praegu on. Ja nüüd vana mehena teie ees seistes töotan, et ma kõik oma jõu tahan pühendada sellele, et meie asutised suudaksid oma riigile ja rahvale anda seda, mida rahvas neilt loodab.

Meie peame uued traditsioonid ellu viima ja tõeks tegema. Uued asutised on ellu kutsutud ja meie teame ka, et tekivad uued vahekorrad, — ja Vabariigi President ei ole mitte selleks, et oma võimu näidata, vaid Vabariigi President on lepitajaks ja toetajaks asutistele nende ülesannete teostamisel. Mina töotan olla meie rahva poolt loodud demokraatlikkude asutiste toeks ja abiks, et nad leplikus meeles täidaksid ülesandeid, mis neile pandud.

Mina tahan oma viimased eluaastad pühendada sellele tööle täie andumusega ja ma loodan, et kogu meie rahvas sellele tööle isamaa-armastuses saab kaasa aitama ja toetama.“

Need sõnad kindlustavad meile sügavat usku oma riigi tulevikku ja armastust nende juhtide vastu, kes meie riigi eesotsas seisavad. Uuendused, mis meie riiklikus elus sünnivad, sünnivad meie silme all, aga hüved nendest jäävad püsima veel peale meid ka meie järeltulevatele põlvedele, kes alles hiljem praeguste riigijuhtide teeneid õieti võivad hinnata ja suudavad kord näidata üles nende poole: vada — need olid mehed, kes löid uue Eesti, vaba isamaa.

A. Truvere.

K. Päts oma perekonna keskel

KONSTANTIN PÄTS — EESTI VABARIIGI ESIMENE PRESIDENT

Riigikogu kahekojalise üldkogu — Riigivolikogu ja Riiginõukogu — ning Omavalitsuste Esindajate Kogu üldkoosolekul pühapäeval, 24. aprillil s. a., Eesti Vabariigi Presidendiks valitud Konstantin Päts on väljapaistvaimaks kujuks Eesti riigimeeste hulgas. Juba see asjaolu, et Konstantin Päts on vabariigi 20-aastase iseseisvuse jooksul seisnud enam kui kümme aastat riigitüüril, tõendab meile vabariigi esimeseks presidendiks valitud isiku suurt riigimehe tarkust ja populaarsust laiemate rahvahulkade keskel. Konstantin Pätsi nimega on seotud tihedalt kogu meie iseseisvuse saamislugu ja senine riiklik iseseisvus. Maapäeva esimehena, Päästekomitee liikmena, Ajutise Valitsuse peaministrina — juba Eesti iseseisvuse esimesel koidikul — seis Konstantin Päts valvel meie riikliku iseolemise saavutamise ja säilitamise eest. Tema õlgadel on seisnud ka suur osa Eesti riiklikku ülesehitamistööd, millest tuleb eriti hinnata tööd ja saavutusi viimasel neljal aastal.

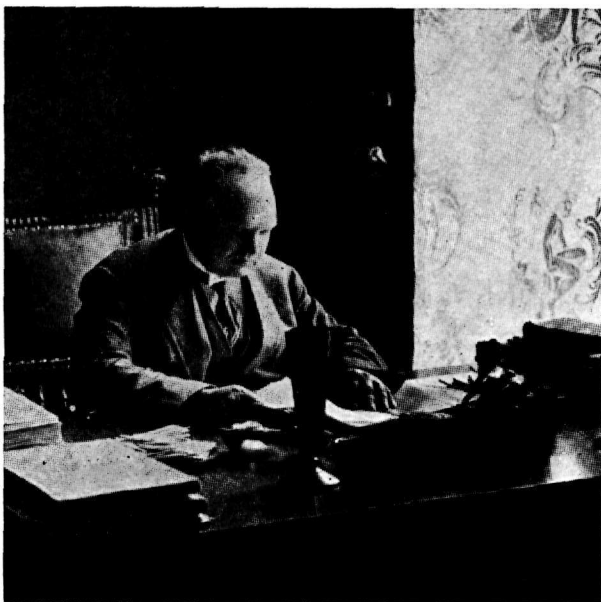
Konstantin Pätsi teeneid Eesti riikliku elu korraldamisel on hinnanud kogu Eesti rahvas suure ja avaliku poolehoiduga tema isikule. Juba tema ülesseadmine ainukandidaadina vabariigi presidendi kohale tõendab seda suurt usaldust, mis tuntakse laiemates rahvakihtides Konstantin Pätsi kui asendamatu ja õiglase riigijuhhi vastu.

Konstantin Pätsi elulugu on eesti rahva ajalugu viimase poole sajandi vältel, ütleb tema eluloo kirju-

taja, põllutööminister A. Tupits, niivõrd tihedasti on K. Pätsi isikliku elu sündmused läbi põimitud olnud Eesti vabadusvõitlusega ja iseseisvuse saamislooga. Veel ei ole kirjutatud Eesti uuem ajalugu ja seepärast ei ole ka veel täit valgustust ja hinnangut leidnud meie tähtsaima rahvajuhi Konstantin Pätsi elutöö. Ja vaevalt meie, kaasaegsed, ütleb A. Tupits, olemegi võimelised seda tegema, sest meie ei saa äsja möödunud aega ja selle tegelasi vaadata tarvilikust kaugusest või perspektiivist, et saada neist õiget ja kõigekülgset kujutlust. Seda võivad teha alles tulevased ajaloo-uurijad, kes siis ka kahtlemata leiavad, et meie riigi loojad K. Pätsiga eesotsas on sooritanud suurema töö kui meie praegu seda võib-olla suudame mõista.

Kasutades A. Tupitsa poolt kogutud eluloolisi uurimusi avaldame allpool üksikasjalisemaid andmeid meie kauaaegse riigijuhhi ja vabariigi esimese presidendi Konstantin Pätsi senise elukäigu kohta.

Konstantin Pätsi esivanemate kohta on olemas rohkesti andmeid, mis heidavad huvitavat valgust selle sugukonna ajaloosse. Paarsada aastat tagasi oli Viljandimaal Holstre veskikoha pidajaks ja möldriks Piisko nimeline mees. Tema kui mölder oli pisut jõukam tolleagsetest ümbruskonna talupoegadest-pärisorjadest. Kui 18. sajandi algul meie maad tabas kohutav näljahäda, on see mölder Piisko oma veskist jaganud ümberkaudsetele nälgivatele inimestele tasuta leiba, pätside viisi. Selle heateo mõjul on rahvas hakanud hüüd-

K. Päts oma kodus töötoas

ma seda veskit Pätsi veskiks ja selle möldrit Piiskot Pätsiks. See helde mölder Piisko oli üks Konstantin Pätsi esiisaid ja temani küünivad Pätsi sugupuu seniste uurimuste andmed.

Mölder Piisko-Pätsi poegadest Hans jatkas oma isa ametit Pätsiveskil. Tollel Hansul oli viis poega, kellest Juhani-nimeline poeg (elas 1787—1848) oli Konstantin Pätsi vana-vanaisa. Juba 1819. a. talurahva pärisorjusest vabastamisel sai Juhan ühes kõigi oma sugulastega perekonnanimeks Päts. Sellest peale muutub see igivana hüüdnimi Pätsile perekonna ametlikuks nimeks.

Konstantin Pätsi isa Jakob Päts (1842—1909) ostab 1873. a. Pärnumaal tükeldatavast Tahkuranna kroonumõisast tüki maad ja hakkab endale seal kodu looma.

Tahkurand asub kehvaval kivisel mererannikul. Jakob Päts hakkab siin ehitama hooneid, puhastab põldu kividest ja kraavitab poolmetsikut võsamaad. Siin kehvass asutalus sünnib 11. (23.) veebr. 1874. a. poeg, kellele pannakse nimeks Konstantin ja kellest saab Eesti riigi looja ning kauaaegne valitseja.

Konstantin Pätsi esimesed eluaastad möödusid Tahkurannas, isatalus. Lugema õppimine ema juhatusel algas võrdlemisi vara. K. Päts mäletab ise üht juhtumit oma lapsepõlvest, kus kohalik preester neil käinud ja hästi uskuda pole tahtnud, kui vanemad jutustanud, et poeg oskab juba lugeda. Toodud siis Jakobsoni lugemisraamat välja ja lastud lugeda. Lugemine läinud hästi, preester kinkinud hõberaha ja soovitanud kodus edasiõppimist jätkata, sest kooli vastuvõtmiseks olevat katsetatav veel noor.

Alghariduse sai K. Päts Tahkuranna kihelkonnakoolis ja pärast, kui vanemad Pärnu kolisid, Pärnu Nikolai-nimelises koolis.

Arvestades Konstantin Pätsi edukat õppimist koolis annab koolijuhataja ta vanemaile nõu poeg edasi-

õppimiseks saata Riia vaimulikku seminari, kus häid õppijaid koolitati riigi kulul. Sellest mõttest haarabki K. Pätsi isa kinni ja viib poja Riiga edasi õppima, kus ta pääseb kohe teise klassi. Kuid K. Pätsi ei huvita preestri-kutse, ta soov varajases nooruses on juba ülikooli pääseda, ja nõnda lõpetab ta Riias ainult üldhariduslikud klassid ja tuleb siis tagasi Pärnu, kus astub kohalikku gümnaasiumi, mille ta 1894. a. lõpetab. Edasi viib teda ta tee Tartu ülikooli ja juba 1898. a. lõpetab ta hiilgavalt Tartu ülikooli õigusteaduskonna. Arvestades K. Pätsi hiilgavaid vaimuandeid pakutakse talle võimalust ülikooli juure edasi jääda, et end professori-ametile ette valmistada. Kuid K. Pätsi ei veetle õpetlase amet. Ta nagu aimab, et teda vajatakse mujal palju rohkem.

Kuigi paljud Tartu ülikooli lõpetanud siirduvad tol ajal Venemaale, otsustab K. Päts jääda kodumaale oma rahva keskele. 1900. aastal, pärast aastast teenistust Vene sõjaväes, kus ta omandab ohvitseri aukraadi, näeme K. Pätsi juba noore advokaadina Tallinnas tegetsemas.

Advokaadi-ametit pidas K. Päts vaid lühikest aega. Varsti siirdus ta oma õigele ja talle nähtavasti juba saatuse poolt määratud kutsele — hakkas poliitiliseks võitlejaks.

Olgu siin paari sõnaga märgitud, millised olud valitsesid Tallinnas 1900. aasta ümber, kui K. Päts siin oma tegevust alustas. Tolleaegne Tallinn pakkus väga kurba pilti. See oli kaunis mahajäänud ja räpane Vene kubernangulinn, mida ei saa võrreldagi meie tänapäeva pealinnaga. Kõik keskvoimu esindus oli Tallinnas venelaste, kohalik omavalitsus aga sakslaste käes. Eestlased olid vaid valitsetavaks, alamaks kihiks. Eesti haritlasi oli sel ajal ka Tallinnas väga vähe, ainult mõned arstid ja advokaadid. Need ei suutnud avalikus elus mingit osa etendada. Puudus ka eesti ajakirjandus. Ajalehtedest, mis Tallinnas ilmusid, oli „Valgus“ venesõbralik ja „Eesti Postimees“ alalhoidlikult kirikumeelne.

K. Pätsile tema selge ja terava pilgu juures sai korrapealt selgeks, et kui tahetakse eestlaste olukorda parandada, siis on vaja selleks kõigepealt asutada võitlusvõimeline eesti ajaleht. Oma koolivendade ja ülikoolisõprade abil viibki ta selle mõtte täide. Ta nõutab Vene valitsusvõimudelt Peterburist „Teataja“ väljaandmise loa ja 10. novembril 1901. a. ilmub uue lehe esimene number.

Juba oma esimesel ilmumisaastal alustab „Teataja“ võitlust sakslaste eesõiguste vastu, püüdes kohalikke linnaomavalitsusi võita eestlaste juhtimisele. K. Päts teeb selleks nii koosolekutel, suust suhu kui ka „Teatajas“ väsimatut kihutustööd. Ja see annab tulemusi. 1904. aastal on Tallinna linnavolikogu valimised. K. Pätsi juhtimisel käivad eesti tegelased Tallinnas majamajalt läbi kõik eesti rahvusse kuuluvad majaoanikud, tehes neile selgeks, et on tulnud aeg, kus eestlased peavad linna juhtimise enda kätte võtma ja mitte enam sakslastele hääletama, nagu seda on tehtud seni. Sellel kihutustööl on mõju. Rahvuslik iseteadvus lööb eesti majoanike juures ärkvele ja kui tulevad vali-

mised, saavutavad eestlased hiilgava võidu. Esimest korda sajandite järele on sakslased sunnitud loovutama eesti suurima linna juhtimise eestlastele. See suur rahvuslik võit, millele järgnesid varsti samasugused võidud ka teistes eesti linnades, oli peamiselt just K. Pätsi ja „Teataja“ teene.

1905. a. jõuab K. Pätsi võitlus eesti eluõiguste eest haripunktile. Ta organiseerib valdade poolt märgukirjade saatmist Vene siseministrile, nõudes rahvasaadikute kogu kokkukutsumist vabade valimiste teel, kodanike vabaduste kindlustamist, Eestimaa ja Liivimaa ühendamist üheks kubermanguks, eesti keelele suuremaid eluõigusi, kirikuelu uuendamist jne. See K. Pätsi rahvuslik võitlus ei jää muidugi varju Vene ametivõimude silme ees ja kui saabub paras silmapilk, ei viivita need kättemaksuga. 1905. a. oktoobri sündmuste tagajärjel algab verine kättemaks kõigile vabaduse nõudjatele. „Teataja“ suletakse ja kindralkuberner annab käsu K. Pätsi ja teiste eesti juhtivate tegelaste vangistamiseks.

Järgneb K. Pätsi põgenemine ja pagulaselu Šveitsis ja Soomes, mis kestab kuni 1910. a. kevadeni. See on K. Pätsile raske ja masendav aeg, kus ta peab oma kodumaast ja perekonnast eemal viibima. Kogu aeg ootab ta avaramate tuulte puhumist Venemaal, kuid see jääb tulemata. Lõpuks ei suuda K. Päts sellist olukorda enam välja kannatada ja ta otsustab kodumaale tagasi tulla. Oma sõprade kaudu on ta teada saanud, et tema vastu on lõplikult jäänud püsima vaid üks süüdistus. See on „Teatajas“ ilmunud artikli pärast, milles nähti rahva üleskihutamist Vene võimude vastu. K. Päts tuleb kodumaale ja ta jäetakse algul küll kautsjoni vastu vabaks, kuid hiljem tuleb ta süütegu Tallinnas Peterburgi kohtupalati väljasõidu-istungil arutusele, kus K. Pätsile määratakse üks aasta kindlusevangistust, mis muudetakse 9 kuuks üksikvangistuseks.

Saatnud vahepeal haigestunud abikaasa Šveitsi ravimisele ja viinud lapsed ja abikaasa õe hoole alla, läheb K. Päts juunis 1910. a. Peterburgi „Krestõi“ vanglasse oma karistust kandma.

See, kes on otsustanud rahva vabaduse eest võidelda, peab valmis olema kannatustele. K. Päts on seda juba oma maapao-aastail väga valusasti tunda saanud, kuid raskem sellest on muidugi vangipõli. Üksikus kongis peab ta veetma päevi ja kuid. See kõik ei murra aga ta meelt.

1911. a. kevadel pääseb ta lõpuks vabadusse. Vahepeal on aga ta abikaasa surnud. K. Päts sõidab Pärnu, et isakodus aiatööga oma närve kosutada.

Samal aastal astub K. Päts „Tallinna Teataja“ peatoimetaja kohale. Siin jätkab ta oma endist tööd eesti rahva elujärje paremini korraldamiseks. Ta võib oma tööd jätkata kuni maailmasõja puhkemiseni, siis kutsutakse ta ohvitserina tegevasse teenistusse.

Kui tsaarivõim veebruaris 1917. a. kokku variseb, on K. Pätsil selge, et nüüd on saabunud aeg, kus peab kiiresti tegutsema ja kõiki võimalusi kasutama, et saavutada ka eesti rahvale vabadust. Tema eestvõttel kutsutakse kohe Tallinna eesti seltside esindajad kokku, kes otsustavad moodustada eesti seltskondliku esinduse — Eesti Liidu. See liit võtab enda peale, kuni täieli-

K. Päts oma naise õe prl. Peedi ja miniaga jalutuskäigul puhkamas

kuma rahvaesinduse loomiseni, eesti rahva huvide kaitse Vene keskvalitsuse ees. K. Päts saab Eesti Liidu kandvamaks ja energilisemaks tegelaseks. Tema töötab üheainsa nädalaga välja maaomavalitsuste korraldamise seaduse, mille kinnitamist läheb korda läbi viia Vene Ajutise Valitsuse juures 12. aprillil 1917. See oli esimene suur saavutus Eesti enesemääramise suunas, sest selle seadusega loodi meil Ajutine Maanõukogu (Maapäev) ja Maavalitsus, mis etendasid Eesti iseseisvuse võitluses väga tähtsat osa. Edasi kutsuti K. Pätsi eestvõttel 16. juuliks 1917. a. Tallinna kokku Eesti Rahvuskongress, kes valis oma juhatajaks K. Pätsi. Sel kongressil määrati kindlaks Eesti poliitilised sihtjooned ja rahvusliku võitluse edasine taktika.

K. Pätsi üheks tähtsamaks tööks sel ajajärgul on eesti sõjaväe loomine. Juuli algul 1917. a. peetakse Tallinnas esimene ülevenemaaline sõjaväelaste kongress, kus K. Päts peab sütitava kõne, näidates, et asjata on oodata, et Venemaa tuleb meile vabadust andma. Vana „Estonia“ saal, kus kongress peeti, otse värises käteplaginast, kui K. Päts esitas resolutsiooni, milles nõutakse Eestile föderatiivse vabariigi õigusi, oma seadusandliku koguga ja keskvalitsusega. Resolutsioon võetakse ühel häälel vastu. K. Päts saab ka Eesti Sõjaväelaste Ülemkomitee esimeheks.

1917. a. sügisel astub kokku Ajutine Maanõukogu ja moodustatakse Maavalitsus. Siin saab K. Päts jälle esimeheks. Kuid vaevalt saab Maanõukogu kokku astuda, kui enamlased ajavad selle laiali. Kuna selle ajajärgu kohta on „Kaitse Kodu!“ hiljuti kirjutatud, siis meie selle juures siin pikemalt ei peatu.

Vene riigi lagunemist ja Saksa okupatsiooni ette nähes jõuavad K. Päts ja teised juhtivad tegelased otsusele, et ainsaks teeks Eestile on Venemaast lahku löüa ja end iseseisvaks kuulutada. Maapäeva vanemate nõukogu valib siin Päästekomitee, koosseisus K. Päts, J. Vilms ja K. Konik, kes 24. veebruaril 1918. a. Eesti Vabariigi välja kuulutab. Järgnevad sündmused on kõigil hästi meeles. Saabuvad Saksa okupatsiooniväed vangistavad omakorda K. Pätsi ja saadavad ta mitmesuguste vintsutuste järele Kuramaale vangilaagrisse. Need on K. Pätsi elus raskeimad päevad. Kuid ta ei kaota

Mustamäe all uus einestamishoone

Pühapäeval, 24. aprillil s. a., toimus Mustamäe laskerajal uue Tallinna maleva einestamishoone pidulik avamine, millest rohkearvuliselt osa võeti. Külaliste seas võis näha Kaitseliidu ülemat kindral J. Orasmaad, 3-da Diviisi Staabiülemat kolonel Laatsi, Tallinna Maleva pealikut kolonel J. Leppa, Naiskodukaitse Tallinna ringkonna esinaist pr. A. Jeetsi ning rida tuntud seltskonnategelasi-kaitseliitlasi.

Lasketiirul on elav sagimine, sest käimas on eelvõistlused karikavõistlusteks ning laskewõistlused vanematele kaitseliidu pealikutele.

Einestamishoone avar söögisaal täitus varsti kaitseliitlaste ja naiskodukaitse perega ning kutsutud külalistega.

Avasõna ütles ja lühikese ülevaate maja saamisest ja ehitamisest andis maleva pealik kolonel J. Lepp. Tema sõnade järele on uus hoone ühes veevärgi ja sisseseadega läinud maksma veidi üle 10.000 krooni, missugusest summast 8500 kr. langes hoone ehitamisele. Hoone on täiesti kasutamiskõlvuline, püüduv veel vaid elektervalgustuse sisseseade.

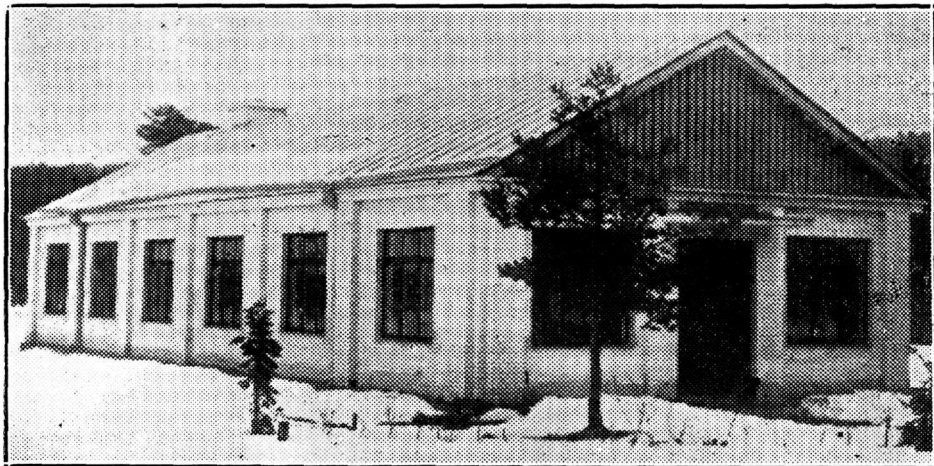
Edasi tuletas kol. J. Lepp meele, kuidas seni on naiskodukaitse tulnud Mustamäel karikavõistluste puhul sadu kaitseliitlasi toitlustada. Oli ilm tuuline, oli väliköök liiva täis. Sadas vihma, muutus supp vesisemaks. Nüüd on sellest pahest üle saadud. On olemas korralik köök, isegi kaks kööki, ja vajalised kõrvalruumid. Hoone saamise puhul oleme tänu võlgu ka majandusminister K. Selterile, kes tema kasutada olevaist summadest määras ehitusele toetuseks 5000 kr. See teade võeti kiiduavaldustega vastu.

Kolonel J. Lepp'a avasõnale järgnes vaimulik talitus, mida toimetab maleva vaimulik õp. Fr. Stockholm. Mängis maleva puhkpillide orkester.

Esimesena ütles tervitussõnu Kaitseliidu ülem kindral J. Orasmaa. Ta mainis kiitvalt Tallinna Maleva juhatuse ja juhi tegevust, kes on hoolitsenud selle eest, et on saadud jälle uus nägus ja hädavajalik hoo-

usku oma rahva ja maa tulevikku. Revolutsioon ei jäta ka Saksamaad puudutamata ja K. Päts pääseb uuesti kodumaale, seekord juba Ajutise Valitsuse peaministrina riigi etteotsa.

Sellest ajast peale on K. Päts seisnud riigitüüri üle 10 aasta. Tema valitsemisel on võidukas Vabadussõda lõpetatud ja Eestis kindel ja rahulik kord maksma pandud, ja nüüd, kus tänu K. Pätsi riigimehelikule ettenägelikkusele meie meie kodurahu on kindlustatud, võib Eesti vabariik oma esimese ja rahva poolt armastatud

Tallinna Maleva uus einestamishoone Mustamäel

ne, ning avaldas lootust, et need ruumid muutuvad mõnusaks kokkutulemise kohaks. Edasi kriipsutas ta alla, millises olukorras vaimulik talitus sündinud. Ruumis laudakse koraale ja palvetatakse ning väljas kostab püssiragin. Aga sellane on kaitseliidu elu ja töö. „Ma ei tea, kas õp. Fr. Stockholmil on varem tulnud püssiraginas palvesõnu lugeda,“ lõpetas kindral J. Orasmaa oma kõne.

Järgmisena võttis sõna Naiskodukaitse Tallinna ringkonna esinaine pr. A. Jeets, kes tõi tervitusi naiskodukaitsejate pere poolt ning avaldas tänu maleva juhatusele ja pealिकule, kes uue hoone püstitanud, seega kergendades naiskodukaitse tööd.

Einestamishoone pidulik avamistseremoonia lõppes kolonel J. Lepp'a ettepanekul hümmi laulmisega.

Tehti lühike vaheaeg ja siis paluti külalised uude ruumi einet võtma. Peab alla kriipsutama, et naiskodukaitse liikmed näitasid sel päeval oma järjekorralist kõrgeklassilist kokakunsti. Pikad lauad otse nõtkusid mäitsvate külmade roogade all ja lisaks külmale toidule anti veel suppi. Istuti koos paar-kolm tundi, misjärele tagasi linna sõideti. Pidusöögist ei võtnud osa mitte ainult kutsutud külalised, vaid kõik kaitseliitlased, kes juhtusid lasketiirul olema. Toitu oli nii palju. Naiskodukaitse oli täiel määral ära teeninud kaitseliidu pere sooja tänu, mis neile koosolijate poolt avaldati.

W. H.

presidendi Konstantin Pätsi juhtimisel sammuda vastu helgele ja rahulikule tulevikule.

President Konstantin Päts on olnud tegev Kaitseliidu Vanematekogu ja Keskjuhatuse liikmena, nende organisatsioonide ellukutsumisest saadik, töötades vastutundeliselt ja algatavalt kogu aeg kaasa kõigis Kaitseliidu põhjanevais küsimusis. Oma laialdastes kokkupuutumistes rahvaga on K. Päts istutanud süttavate sõnadega kodukaitse mõttest õiget arusaamise tarvet sügavale meie kodanike hinge.

Les.

Emadepäevaks

Saabub uus emadepäev. Päev, mis kutsub töötaja tema askeldusest, peatab rändaja tema teel. Päev, mis ühes kevadise värskusega toob meie ette mõtte tärkavast, hääbumatust elust, mõtte lapsepõlvest ja kodusest

Emakesele

koldest. Neis mõtteis kerkib esile mälestuste varjust üks väsimatu kujud, kelle sageli oma askelduses oleme jätnud üksi, kellega sel päeval tahaksime kõnelda südame keeli — ema. Või kes vääriski suurema põhjusega hellust ja lugupidamist kui tubli eesti ema, kes läbi lugematute inimpõlvete on raskes töös ja kasinasis elutingimuses kannud maailma ja kasvatanud noori, kes on julgenud aegade ja olude kiuste uskuda paremat, võidelda oma õiguse eest ja kanda eneses vaba inimese vaimu. Eesti ema, kes vaatamata oludele ja tingimustele on hoidnud kõrgel perekonna mõtet ja säilitanud kodutunde noortes ka seal, kus see kodu oli lapike võõrast põlluriba, lagunud ja sammaldunud hurtsik.

Emadepäeva ootel

Aeg sammub üle neist oludest, ehitab uusi ja avaraid kodusid. Seisatagem emadepäeval korraaks veel kaduva hurtsiku lävel ja austagem selle ema mälestust, kelle mured ja hool on vajutanud küüru. Ehitage aupäev ka sellele eesti emale, kes ehitab ja kannab oma armastusega tänapäeva kodu, uut, rõõmsamat, avaramat. Olgem sel päeval kõik lapsed, kes oma ellu võtavad kaasa kodust seda, mis õilis, hell, püha.

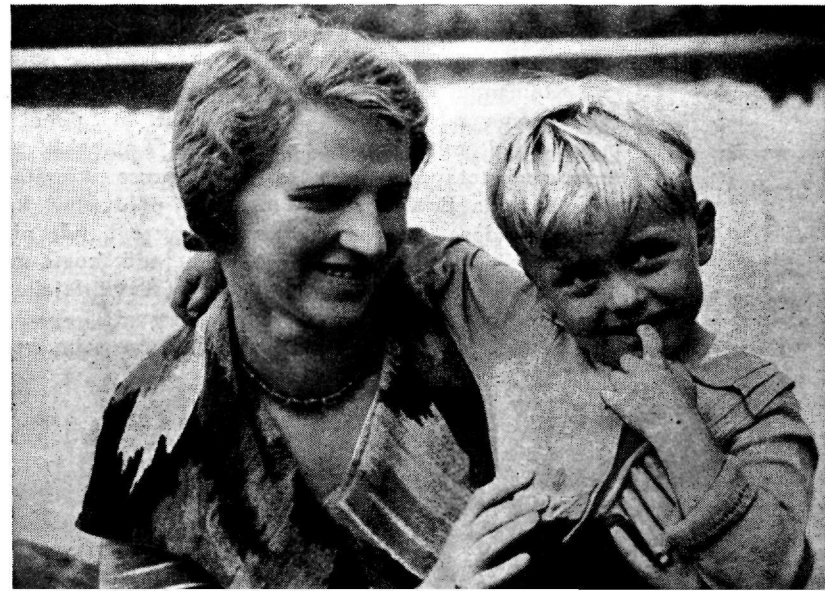
Seisata ka sina sel päeval, eesti sõduri ja kodukaitsja ema. See päev on Sinule. On Sinule leevendamaks neid murehetki ja südamevalu, mis on toonud kortse Su palgeile. Lase kõnelda lilledel, kingitusil ja tervitussõnul Su rahva lugupidamisest, mis kuulub Sulle ja Sinu esimadele. Löö kõrvale mured sel päeval, ükskõik millist hoolt Sinult nõuabki homme päev.

Käesolev aasta on meie riigi 20. iseseisvusaasta. Meie teeme kokkuvõtteid kõigil oma elu aladel. Tee Sinagi kokkuvõtteid sel emadepäeval. Kui palju tähtsatuid soove ja purunenud lootusi Sul ei olekski, mõtle ainult, kui palju on Sinu elutingimused avaramad kõigist eelmistest põlvetest, kui palju auväärsem Sinu seisukoht, vaba eesti sõduri ja kodukaitsja ema.

Tee kokkuvõtteid ka ülesandeks. Kui palju julgem, avaram ja sügavam peaks olema see kodutunne ja kõlbeline jõud, mis Sinu lapsed viivad kodust kaasa, võrreldes kõigi eelnevate põlvetelega. Eks ole Sina sec, kes oma helluse ja armastusega oma laste kaudu ehitad uut eesti kodu ja selle kaudu Eesti riiki. Andku iga uus emadepäev Sulle rõõmu Sinu tegevuses, usku ja jõudu Sinu muredes.

Kodu on ühiskonna ja riigi alus, ema hool ja armastus selle kandja. Laskem kõnelda emadepäeval meile kõigile kodu sügavast õnnest ja ema hellast armastusest.

Erika Viirsalu.

3. mai – Poola rahvuspäeva

Poola vabariigi president J. Moscicki

Eesti ja Poola on mõlemad kantud lääne vaimususest. Nende geopoliitiline asend on määranud neid rahvaid ida piirile eelpostideks, kultuurilise ja majandusliku arengu vahetalitajaiks ida ja lääne vahel. Neid ülesandeid on mõlemad rahvad täitnud juba igivanadest aegadest arvates. Selle ülesande täitmine on määratud neile rahvastele ka tänapäeval. Ühist ajaloolist missiooni suudavad nad täita ja teostada tõhusalt vaid siis, kui Eesti ja Poola, juhitud ühistest suundadest, sammuvad käsikäes ja tõmbavad kaasa neid, kelle riiklik asend, rahuarmastus ja kultuurilis-majanduslikud sihid on ühised nende omadega. Selles vahemeetöös on mõlemad rahvad sammunud käsikäes mõlema riigi taasülesheitmise päevadest arvates ja kummalgi poolel pole kerkinud esile nimetamisvääraseidki arusaamatusi.

Kolmandal mail pühitseb sõbralik Poola riik ja rahvas oma rahvuspäeva, arvult 147-dat. Sel puhul on meil olnud mitte ainult meeldivaks kombeks, vaid enesestmõistetavaks ja sügavaks sõpruse kinnitamiseks, et seda Poola rahva suurpäeva pühitseme koos oma sõpradega. See päev pole aga mitte ainult pidupäevaks Poolale ja tema sõpradele, vaid kogu maailma rahvaste enesemääramise idee eest võitlejatele ja demokraatiale.

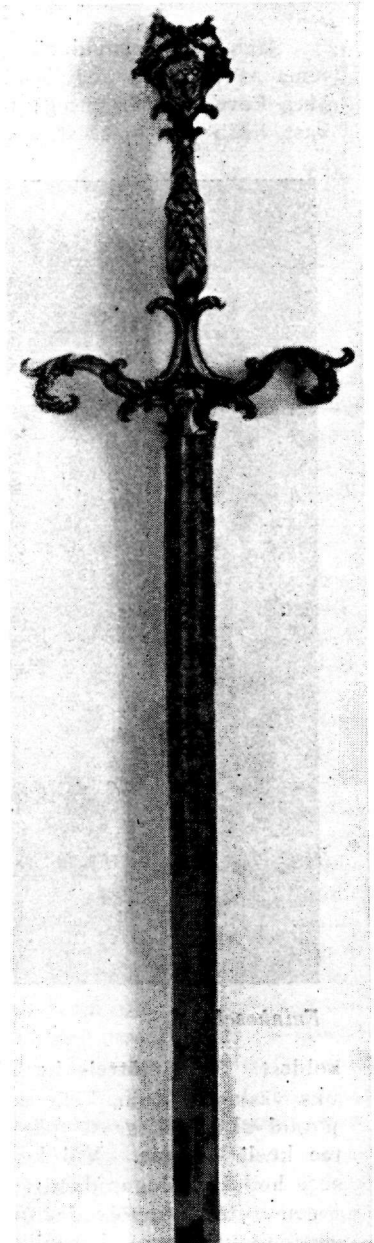
3. mail 1791. aastal võttis Poola suur seim vastu

uue ja reformaatorliku põhiseaduse. See uus konstitutsioon pani aluse uuele valitsusvormile ja andis kodanikuõigused kõikidele rahvaklassidele. Poola oli seega Euroopas üks esimesi maid, kus pandi maksma parlamentarismi, üheõiguluse ja demokraatia põhialused. Poolas ei valatud selle suure reformi maksmapanekul verd, nagu Prantsusmaal, vaid kõik toimus rahus ja rahva enamuse tahtel oma esinduse läbi. 3. mai on seega Poola rahvusliku uuestisünni päevaks, rahva ühtehoidmise ja rahvusliku eneseleidmise esimeseks ajalooliseks aktiks.

Et neid sündmusi teha meile mõistetavaks, selleks anname alljärgnevalt väikese ajaloolise ülevaate ja kokkuvõtte:

Põhja sõda lõi Ida-Euroopas uue jõudude vahekorra. Poola seisund muutus välispoliitiliselt ebakindlaks. Kuningas Jan Sobieski ajal (kuni 1696. a.) oli Poola Euroopa võimsaimaid riike, kes purustas 1683. a. Viini all türklaste ähvardava ülevõimu ja surus islami ja tema kandjad tagasi Aasiasse. 1923. a. pühitses kogu kristlik maailm Jan Sobieski võitu. Türklastelt äravõetud lahingulipud ripuvad tänapäeval Krakovi Wawelis.

Seljataguse kindlustamiseks sõlmis kuningas Jan III Sobieski Moskvaga lepingu, mis kujunes Poolale aga ebasoodsaks. Lepingu põhjal pidid venelased

Jan III Sobieski võimsuse ja võitude sümbol, Paavst Innocentius XI kink Poola kuningale pärast türklaste purustamist. Mõök hoitakse alal Waweli lossis

toetama poolakate püha võitlust türklaste vastu. Venelased jätsid aga sooritamata lubatud sõjakäigud Doonau alamjooksule ja Krimmi, võtsid aga haldamisele lepingu põhjal neile lubatud Väike- ja Valge-Vene maad.

Neil aegadel asus Vene troonile tsaar Peeter I, mees, kes oli seadnud oma sihiks raiuda Venemaale „akna läände“. Sobieski järglasena asus Poola troonile Saksi dünastiast pärinev August II, kes sõlmis Venemaaga sõjalise lepingu ähvardavaks muutunud Rootsi Kuninga Kaarel XII vastu. Viimane lõi puruks Narva all Peetri armee ja tungis Poola piiridesse. Et Poola ei saanud panna rootslaste vastu ühist armeed oma liitlasega, siis lõppes see sõda August II troonilt tõukamisega. Uueks Poola kuningaks sai Stanislaw Leszczyński.

Selles pikas sõjas jäi Kaarel Venemaale alla. Poltaava lahing otsustas Ida-Euroopa uue kujunemise. Balti maad koos Eestiga ja osa Poola territooriumi langes Venemaa alla. Kui Kaarel XII pani troonile Stanislaw Leszczyński, siis ajas tsaarivõim selle kuninga pärast Poltaava lahingut jälle minema ja pani asemele August II.

Poolamaa oli varemalt tihti mõjutanud Moskva tsaaride toiminguid kui ka nende troonileastumisi. Esmakordselt on Poola nii nõrk, et Moskva võib end segada tema siseasjadesse. Poola langes seega Venemaa mõjupiirkonda. Kui Poolat sunniti vähendama oma armeed, siis tema naabrid samal ajal vaid suurendasid oma sõjavägesid. Naabrid püüdsid veel suurendada Poola sisemisi lahkelsid. Eriti kriitiliseks muutus Poola olukord August III ajal (1734—1763). Pärast tema surma oli Poola peagu vasalli seisukorras. Poole-nisti Venemaa määramisel saab Poola kuningaks vürst

Stanislaw August Poniatowski, Katariina II mõju-
alune.

Poolas tekib samal ajal ka rahvusliku uuestisünni liikumine. Enesekoondamisele vastavad naabrid aga Poola esimese jagamisega, mis teostub a. 1773 Venemaa, Preisi ja Austria vahel. Järelejäänud Poola koon-
dab aga ridasid, seda peamiselt kultuuriliselt ja vaim-
selt. Selle otseseks tagajärjeks oligi Suure Riigipäeva (Seimi) otsus 3. mail 1791. a., mil võeti vastu uus Poola põhiseadus, selle aja vaimu juures väga liberaalne ja demokraatlik. Nagu vastutasuks sellasele liberaalsusele murdis Preisimaa Poolaga sõlmitud lepingu ja vaatas heatahtlikult pealt, kui Vene väed tungisid Poolasse. Järgnes teine Poola jagamine Venemaa ja Preisi vahel — see oli aastal 1793. Rahvajahi-sõjamehe Tadeusz Kosciuszko ümber koondunud poolakad, kes võitlesid meeleheitlikult, pidid veriselt alistuma. Järgnes kolmas ja viimne Poola jagamine. Uuestisünd ja uuestiühendamine toimus alles pärast maailmasõda, jällegi vihases ja verises võitluses. Selle uuestisünni juhiks oli Poola esimene marssal Józef Piłsudski.

Nagu nähtub sellest lühikesest ajaloolisest kokkuvõttest, algas Poola suurriigi langus samast ajast arvates, mil murti jõudude tasakaal Balti maade vallutamise ja nende minekuga Moskva rüppe. Kui tugev Venemaa sattus Poolale geograafiliselt „kukile“ ja piiras teda nii põhjast kui ka idast, siis algas iseseisva ja võimsa Poola langus. See on ajalooline näide Balti riikide ja Poola saatuse seotavusest. Meie isolemine on samuti tihedalt seotud Poola tugevusega.

Elagu Eesti-Poola sõprus!
Niech żyje Polska!

A. Joonson.

Poola Küttide Liidu tänapäev

Organisatsiooni põhialuseid, märkmeid, võrdlusi ja tähelepanekuid

Üks Tallinna Maleva Kergedivisjoni pealikuid A. Joonson, kes viibib ajakirjandusliku vaatlejana Poolas, tutvus Poola Küttide Liidu lahkel vastutulekul nende organisatsiooniga. Allpool jagab ta oma esimeses kirjas neid muljeid ja tähelepanekuid, mis ta tegi Varssavis ja teistes sealsetes malevates.

Poola Küttide Liit („Związek Strzelecki“) on kõige suurem organisatsioon Poolas; see on kõige suurem sõjaväelise iseloomuga organisatsioon, kõige suurem noorsoo-organisatsioon ja kõige suurem kultuur-organisatsioon. Tal on peale eelpoolnimetatud ülesannete veel kümneid väiksemaid ülesandeid täita, millest esikohale tuleb tõsta kehalise kasvatuse osa. Meil on mingipärast tekkinud arvamine, et Poola „Związek Strzelecki“, Läti „Aizsargs“, Soome „Suojeluskunta“ ja Eesti „Kaitseliit“ on sisult ja organisatsioonilt peagu

üks ja sama. Teataval määral on see maksev kolme viimase kohta, Poola Küttide Liit on oma struktuurilt aga hoopis iselaadne, ehk küll tema üld-ülesanded langevad ühte Eesti Kaitseliiduga. Abinõud, võimalused, meetodid ja dimensioonid on aga hoopis teissugused, mis on tingitud peamiselt Poola rahva mentaliteedist, ajalooliselt, majanduslikkudest võimalustest ja sisepoliitilistest olukordadest.

Poola Küttide Liidu ajalugu algab aastaga 1908. Liidu vaimseks isaks ja esimeseks organiseerijaks oli Poola kadunud suurjuht, marssal Józef Piłsudski. Küttide Liidu sünd langeb ühte salaorganisatsiooni „Związek Walki Czynnej“ („Aktiivne Võitlusliit“) loomisega. See on praeguse Küttide Liidu eelkäija umbes samal määral kui Eesti praegusele Kaitseliidule on „Omakaitse“.

„Aktiivse Võitlusliidu“ organisatsioonist kujunes maailmasõjale eelnenud päevadel end. Austria-Ungari

Üksikuid momente Poola Küttide Liidu suvisest õppetegevusest

osas Küttide Liit. Tema ülesandeks oli valmistada ette Poola rahvast otsustavaks võitluseks rahva vabaduse eest. Küttide Liidust kujunes omakorda Poola leegionide hääl, puhtsõjaline organisatsioon („Polska Organizacja Wojskowa“); sellest omakorda jälle tänapäeva Poola sõjaväe esimene kaader. Sugulus Küttide Liidu ja tegeva sõjaväe vahel on seega juba ajalooliselt põhjendatud. Need traditsioonid on jäänud maksma tänapäevani.

Vastasaavutatud isesisvuse ja vabaduse algpäevadel, 1919. aastal, kutsus marssal Pilsudski uuesti ellu organisatsiooni, millele anti ajalooline nimi — Związek Strzelecki. Organisatsiooni esimesteks liikmeteks olid vanad vabadusvõitlejad.

Iseisvus ja muutunud olud, mis kujunesid pärast Poola vabadussõda nii poliitilisel kui ka sotsiaalsel pinnal, seadsid ka Küttide Liidu uute ülesannete ette. Poola rahvas oli aegadel, mil puudus vabadus, lõhestatud. Mitme riigivõimu all elanud uue vabariigi kodanikele oli tarvis anda ühistunnet ja kodanlikku kasvatust. Vaevalt olid lõppenud vabadussõja võidukad lahingud, kui tekkis mõte hakata kasvatama kodanikke riigikaitse seisukohalt ja valmistada ette häid riigikodanikke ja sõdureid. See mõte leidis heakskiitu ametiasutustelt ja Küttide Liidule anti rida riiklik-kasvatustlike ülesandeid. Juhtsõnaks võeti: „Každy żołnierz — obywatel. Každy obywatel — żołnierz“.

zem“; s. o. „iga kodanik — sõduriks; iga sõdur — kodanikuks“.

Küttide Liit pikendab ja kõvendab esmajoones kooli ja sõjaväeteenistuse kasvatavat mõju kogu riigis, kuna liit haarab oma liikmeskonda algkoolialisi, neid, kes viibivad kooliea ja sõjaväeteenistuse vahepeal, kui ka vanemaid kodanikke, vaatamata vanusele. Küttide Liit on üldine ja ühine naistele, meestele, poistele ja tütarlastele ja on läbi-läbi demokraatlik organisatsioon. Ta haarab endasse kõik rahvakihid. Sealjuures annab ta igale liikmele võimaluse töötada omal erialal. Oma ülesannete täitmisel ja läbiviimisel ei käida mitte kõige otsemat teed. On valitud esmajoones kõige raskem ala — sotsiaalne tööpõld. See tee on kõige raskem, kuid kõige põhjalikum. Seetõttu on aga arusaadav, et suurt efekti ei saavutata mitte kiiresti. Üldriiklikud sihid, mida taotletakse, on seatud üles järgnevas järjekorras: kodanike riiklik kasvatamine, sõjaväeline ettevalmistamine, kehaline kasvatamine, kutseline ettevalmistamine. Viimati nimetatud alal pannakse erilist rõhku põllumajandusele, kuna suurem osa liikmeid kuulub maanoorsoo hulka.

Kehaline kasvatamine, mida Küttide Liit arendab, on tugevasti mõjutatud territoriaalsetest oludest. Peale võimlemise ja kergejõustiku arendatakse ja harrastatakse tugevasti veel purilendu, veesporti ja mootorsporti. Sportliku tegevuse juure võiks lugeda veel raadio-ehituse ala, kirjatuvide kasvatamist jne. Endastmõistetavalt seisab siiski esikohal laskesport, peamiselt väikekalibriilistest püssidest. Unustusse pole jäänud ka vibulaskmine. Laskesport on ka naistele ja noorsoole armastatuimaks tegevusalaks liidus.

Täiesti erinev tööpõld on liidu juures aga naistel, n.-n. „Naiste töö“ (Praca Kobiet Związku Strzeleckiego), kes tegeleb väljaspool otsest liidu tööd veel aladega, mis kuuluvad Punase Risti ja riikliku õhukaitseliidu (Liga Obrony Powietrznej Państwa) valdkondadesse.

Väljaõppe-töö liidus toimub kodudes, õppesaalides, spordiväljakuil, lasketiirudel, laagrites ja väljal. Kasvatustöö on jagatud nelja vanusegruppi. Esimene grupp on — „Orlęta“ (Noored Kotkad), alates 14—16. eluaastani, teine — „Junacy“ (Noormehed), 16—18. eluaastani, kolmas „Strzelcy“ (Kütid), 18—21. eluaastani ja neljas grupp — reservistid. Viimases grupis pole määratud vanuse ülemmäära. Nõutav on vaid asjaolu, et need liikmed oleksid teinud läbi sõjaväe sundteenistuse. (Võib aga olla ka erandeid.) Reservistid annavad instruktoreid, pealikuid ja väljaõppe kaadri.

Küttide Liit haarab, nagu üteldud, kogu Poola. Riik on jaotatud 17 ringkonnaks (Okręg), mis organisatsioonilt vastavad, kuid ei võrdu meie malevatele. Igas ringkonnas on staap ja pealik tegevas teenistuses seisva ohvitseri näol. Ringkonnad on territoriaalselt palju suuremad meie malevatest, palgaline personal aga hoopis väiksem. See asjaolu on tingitud põhjustest, millest kirjutan allpool. Iga maakond kujutab endast Küttide Liidu powiat'i, mille eesotsas seisab juba reservohvitser, kes on andunud tööle vabatahtlikult, palgata.

Et kooskõlastada väljaõpet Küttide Liidus, selleks

asutati Varssavisse õppetsentrum (Centrum Wyszko-
lenia Zw. Strzeleckiego). Sinna komandeeritakse instruk-
toreid — reserviste, kui ka instruktoreid-noori,
naisi jne., et valmistada neid ette teatud spetsiaal-ala-
dele. Palgaliste instruktorite-ohvitseride süsteemi Poola
Küttide Liidus ei ole. Üksikjuhtumel annab küll armee
instruktoreid, kuid seda ainult ajutiselt, juurekoman-
deerimise korras.

Poola Küttide Liit loeb endal ümmarguselt pool mil-
jonit liiget. Toon alljärgnevalt mõningaid arvusid
liidu tegevuse iseloomustamiseks. Kokkuvõtted on pärit
1937. a. ja minu poolt ümmarguseks tehtud:

Küttide Liidu oma majasid-kodusid on ümmargu-
selt 200, oma lugemissaale 4.500, rändraamatukogusid
2.800, töögrupe 8.500, pidustusi, etendusi, koduõhtuid
45.000, referaate peatud 150.000, korjandusaktsioone
7.500. Õige tusedad on arvud sportlikus tegevuses:
30.000 osavõtjat spordimängudel, ligemale 20.000 osav.
kergejõustikust, samapalju jalgpallis jne. Laske alal
tegutseb üle 1000 klubi, laskemärke on antud välja üle
400.000. Igal aastal korraldatakse rohkem kui 4000
laskevõistlust. Propagandalaskmisel „kümme lasku
isamaa auks“ võtab igal aastal osa kaugelt üle 200.000
küti.

Neid arvusid võiks tuua lõpmata palju. Ja kõik
arvud räägivad tunnistavalt sellest suurest tööst, mis
tehakse Poola Küttide Liidus. Arvud üksi jäävad aga
„kuivaks“; seda vaimu, mis valitseb organisatsioonis,
ei suuda parimgi statistika anda edasi.

Küttide Liidu peakomandandi kolonel Frydrych'i ja
peastaabi ülema major Orawiec'i lahkkel vastutulekul
ja kaasabil võimaldati käesolevate ridade kirjutajale
ligemale 2-nädalane ringreis Küttide Liidu üksikutes
ringkondades ja tutvustati teda kõigi liidu tööaladega ja
ettevõtetega. Pean siinkohal ausasti ütleva, et kõik
nähtu ületas tublisti seda, mida olin varemalt lugenud
statistilistest artiklitest ja kuulnud siit-sealt.

Et anda saadud muljeid tõetruult edasi, selleks
peaksin tooma kogu aeg võrdlusi ja paralleele meie
Kaitseliidu tegevusega ja sisemise eluga. See on aga
suurelt osalt võimatu. Küttide Liit on oma organi-
satsioonilt kui ka organi-
satsiooni struktuurilt see-
võrra lahkuminev meie or-
ganisatsioonist, Poola poliitilised ja majanduslikud
olud omakorda erinevad
nii, et võrdlus muutuks pai-
guti võimatuks. Sihid ja
ülesanded on mõlemal see-
juures aga ühed-samad.

Mis annab Poola Küt-
tide Liidule hoopis teise
aluse, on asjaolu, et neil
puudub riiklik toetus eel-
arve korras, nagu meil. Kui-
gi see toetus on olemas,
kannab ta hoopis kaudse-
mat iseloomu ja on suhteli-
selt väiksem. Et see on

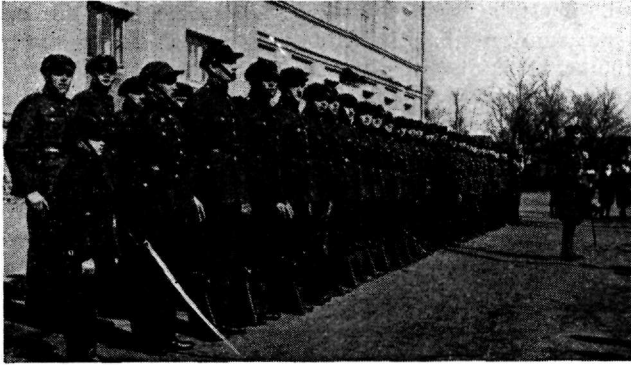
nii, imestab vast mõndki. Sellel asjaolul on aga
oma suur põhjus: Küttide Liit pole Poolas mitte
ainuke riigikaitselisi sihte taotlev organisatsioon, vaid
kõige suurem ja populaarsem omasuguste hulgas. Poo-
las valitseb sellel alal isegi väike konkurent, mõnest
küljest vaadatuna asja huvideski. Kui anda ühele
organisatsioonile eelarveline toetus, siis pretenteeriksid
sellele ka teised. Nii Poola armee juhatus, kui ka hari-
dusministeerium tunnustavad aga täiel määral just
Küttide Liidu tööd ja on annud talle ka väärilise koha.

Küsitakse aga: Millest elab siis nii suur organi-
satsioon, kuna liit oma mitmepalgelises töös vajab mää-
ratuid rahalisi ressursse? Võiks vastata: krossidest!
Üksikud toetav- ja tegevliikmed toovad raha kokku
krosside haaval. Ka tundub, et väljaspool liitu seis-
vate seltskonna liikmete toetus on väga tõhus, samuti
ka toetus äri-ringkondadelt. Näiteid võiks tuua tu-
handeid, piirdun vaid mõningatega: Katowice ringkonna
(okręg) kütid, toetajad liikmed, töösturid jne. panid
lühikese aja jooksul kokku summa, millega ehitati üles
Rybna'sse uhke hoone ja seal avati Küttide Liidu
instruktoreite kool. Ja seda kooli peetakse kogu aeg
ülal, selles käib permanentne tegevus! Küttide Liidu
Katowice ringkonna tsiviilpreeses dr. Niec vastas minu
imestanud küsimusele õlgade kehitamisega — et „jah,
nüüd tagantjärele imestan ma isegi seda omaaegset ette-
võtlikkust ja julgust — kuid siin ta on ja töö käib
intensiivselt. Omavahel öeldult, oli ja on raskusi palju
— kuid murrame läbi!“ Ja ma olen kindel, et nad mur-
ravad läbi. Żywiec'i powiatowy (malevkonna pealik)
näitas oma vastset hoonet — kahekordset telliskivi-
maja — ja rääkis sinna juure selle saamisloo. Nagu
legend: kross-krossilt lühikese ajaga kogutud; tõhusa-
mate summade annetajaid vaid mõni üksik. Ja nii edasi.

Kui meil pannakse Kaitseliidu töös esmajärgulist
rõhku laskeasjandusele, rivilisele ja lahingulisele välja-
õppele, siis Poolas on see otse vastupidises järjekor-
ras. Kõigepealt olgu igal kompaniil või rühmal oma
k o d u, kas või üürituba, n-n. świetlica. Sinna tullakse
kokku, kuulatakse loenguid, referaate küll riigikaitse-
listel, küll kultuurilistel teemidel. Siis hakatakse soe-

Poola küttide ratsaväe rivi

Poola kütide jalaväe rivi

tama püsse, spordipüsse, laskemoona, lasketiire. Teiste sõnadega: kõigepealt liidetakse üksus *świetlica's*, arendatakse liikmete kultuurilist taset — alles siis minnakse järk-järgult lõppülesannete kallale.

Kui Eesti Kaitseliitu võetakse kõikjal (ka väljapool Eesti piire) kui abisõjaväge või õigemini rahvamiilitsat, siis Poolas on tema iseloom rohkem-vähem kultuurorganisatsiooni laadi, kes tegutseb ja töötab samade sihtidega, kuid teise taktikaga. Eesti kaitseliidu organisatsioon on puht-sõjaväelisel alusel: pataljonid, kompaniid, rühmad, jaod jne. Poola Kütide Liidu organisatsioonis puuduvad sõjaväelised jaotused. Liit on organisatsioon tuhandete väikeste rakukestega, kellel igäühel ise suurus. Ainult riviõppuste korras tehakse meeskonnas riviline jaotus sõjaväe mustri kohaselt.

Uks asjaolu on veel, mis annab Kütide Liidule erilme. Kui meil on igal malevlasel relv kodus, siis Poolas seda ei ole. Relvad asuvad *świetlica's*, samuti ka vormiriided. Neid antakse välja õppuste korral. Mul oli juhus näha pealt juhuslikku proovihäiret väikeses malevkonnas. Häire tehti üksusele, kus nimestikus seisis 72 reservisti. Hämmastavalt kiire aja jooksul oli ligemale 80% mehi kohal, kodus riietuses, relvata. Viis minutit hiljem oli see alul mitte-midagi-ütlev maameeste kogu juba vormis ja relvadega üles rivistatud. Riviõppus sooritati otse eeskujulikult ja puhtamalt kui olin harjunud nägema kodumaistes maa-riviüksustes. Riviõppusi oli juhus näha mitmekümmes rakukeses väikestele rühmadele, alates Varssaviga ja lõpetades maakolkaga. Võin väita, et riviliselt on Poola Kütide Liit väga kõrgel tasemel. Samuti kõrge tase on ka laske alal spordipüssidest. Tõsi küll, puuduvad vahest tippsaavutused, selle eest on meeskondade keskmine tase väga hea. Sõjapüssidest lastakse ja harjutatakse vähem, seetõttu puudub minul sellelt alalt ka ülevaade. Kuid ka see ala pole söödis.

Liikmete huvi organisatsiooni vastu on väga suur. Mitte üksikud liikmed ei pühenda oma vaba aega liidule, vaid enamik. *Świetlica* — see on ühtlasi ka klubi. Kui mõnel päeval pole nähtud ette õppusi, siis tullakse samuti kokku, mängitakse malet, kabet, loetakse ajalehti, ajakirju, aetakse üksuse jooksvaid asju, vahetatakse mõtteid jne. Eriti intensiivne töö käib

eriüksustes: raadioklubid, lennuklubid, purjeklubid, motoklubid, soomusväe-klubid, ratsa-eskadronid jne.

Võõrale tundub, et reservistide vastuvõtmisel liitu on tihe sõel. Liitu võib pääseda ainult täiesti lojaalne riigikodanik. Noorte vastuvõtmisel on sõela põhi aga teissugune. Eelistatakse isegi noori vaesematest kihtidest, vaatamata nende vanemate meelsusele või kodusele kasvatusesele. Iga korralik poiss või tüdruk on teretunud. Organisatsiooni rõõm on just see, kui ta suudab näiteks ühe kommunisti pojast või tütreast kasvatada lojaalse riigikodaniku, tubli Poola sõduri, või rahvuslikult mõtleva perekonnaema. Seetõttu kasvab suur hulk Poola noorsugu hoopis teises vaimus, kui see oli võimalik nende isadel-emadel, kes tegid olude sunnil kaasa väga segaseid tundeid esilekutsuva ajajärgu. Vanemaid inimesi ümber kasvatada on aga raske.

Poola Kütide Liidu elu, tegevus, sihid ja töekspidamised on nii mitmepalgelised ja huvitavad, mitmest küljest ka väga õpetlikud, et seda ei saa ega suuda anda edasi mõnesajarealistes kirjutuses. Paari-kuine elu Poola kütide keskel on annud aga suure kogu mitmekesist materjali, rea huvitavaid tähelepanekuid, eriti selles osas, mis puutub selle organisatsiooni naiste tööd ja noorsooliikumist. Mõlemad viimati nimetatud alad, samuti ka liidu eriüksused, nõuavad lähemat käsitlemist erikirjutustes, sest need alad on neil nii mõnestki küljest paremini korraldatud kui mujal.

Kasutan siinkohal juhust tänada kõige otsekohe-semalt Poola Kütide Liidu peakomandanti kolonel Frydrych'i, peastaabi ülemat major Orawiec'i, välis-toimkonna juhatajat, „Strzelec'i“ toimetajat Goldman'i, oma truud ja kollegiaalset saatjat pealik Grzechowiak'i, õppetsentri kortermeistrit leitn. Budkowski't, Warssawi, Toruni, Poznani, Katowice ja Krakowi okręg'i pealikuid ja kõiki teisi pealikuid, kes võimaldasid mulle põhjaliku tutvumise Poola Kütide Liiduga ja organisatsiooni kõikide eluavaldustega.

A. JOONSON.

Warssawis, aprill 1938.

Asutavast Kogust Riigivolikoguni

Jüripäeval, s. o. 23. aprillil, 1919. a., asus Eesti Vabariik esimest korda kindlale parlamentaarsele riigikorrale: sel päeval astus kokku esimene Eesti rahvaesindus — Asutav Kogu. Nüüd, täpselt 19 aastat hiljem, astus kokku meie uue põhiseaduse alusel valitud Riigikogu oma kahe koja — Riigivolikogu ja Riiginõukogu — kaudu.

See on meie parlamentarismi ajaloo pikk teekond, mis meie rahvaesindusel selle üheksateistkümne aasta jooksul on tulnud käia. Asutavale Kogule järgnes viis Riigikogu koosseisu Asutava Kogu poolt vastuvõetud ja hiljem muudetud põhiseaduse alusel. Siis järgnes 1937. a. uue põhiseaduse väljatöötamine Rahvuskogu poolt ja nüüd selle põhiseaduse alusel uue, kahekojalise Riigikogu kokkutulek, mis algas oma tööd käesoleva aasta jüripäevaks ajaloolise suursündmusega — esimese Eesti Vabariigi Presidendi valimisega, missugune sündmus viidi läbi pühapäeval, 24. aprillil s. a., kogu maa ühisel juubeldaval kaasaelamisel.

Üheksateistkümend aastat ei ole ajaloo pikk ajajänk, kuid meie noore riigi elus tähendab see tervet ajalugu, sest jõudime meie ju nüüdsama alles Vabariigi iseseisvuse 20. a. verstapostini. Esimene aasta meie noore riigi ajaloo kuni Asutava Kogu kokkutsumiseni oli täis sügavaid ohte ja raskeid katsumisi Saksa okupatsiooni ja hiljem punaväe pealetungi näol. Asutava Kogu kokkutulekuks oli pealetunginud vaenlase oht juba sedavõrd likvideeritud, et kuigi sõda punaväega käis veel täies hoos, oli meie maa vaenlasest siiski juba vaba. See oli üks esimesi suuri rõõmusõnumeid, mille alusel vaba rahva seaduslik esindus Asutava Kogu näol võis riigi ülesehitamiseks määratud tööd alustada.

Heidame nüüd lühikese pilgu tagasi sellele ajajärgule, mis lahutab meid meie esimese seaduseandliku rahvaesinduse — Asutava Kogu — kokkutsumise ajajärgust.

Kindla omariikliku korra loomiseks ja riigi edaspidiseid põhialuseid kindlaksmäärava põhiseaduse väljatöötamiseks rahva üldisel hääletamisel valitud Asutava Kogu kokkutulek oli määratud ajaloolisele jüripäevale, 23. aprillile 1919. a. Asutava Kogu kokkutuleku kohaks oli määratud „Estonia“ kontsertsaal.

Juba kaugelt enne südapäeva, mil oli määratud Asutava Kogu pidulik algus, oli „Estonia“ ümbrus rahvahulkadest tihedasti palistatud. Kell 12 päeval on

inimesi juba murdu koos. Meeleolu on kõikjal pidulik — inimesed ootavad suure ja ajaloolise sündmuse lähenemist. Autodel sõidab „Estonia“ ette Ajutise Valitsuse liikmeid ja välismaa saadikuid. Fotograafid on endid ajaloolise suursündmuse pildistamiseks valmis pannud, isegi mingisugune filmioperaator on kohale ilmunud — sündmus, mis tolle aja kohta oli vägagi haruldane.

„Estonia“ kontsertsaali uste juures seisavad sõjaväelised auvahid, kes kontrollivad piinliku hoolega saadikute ja külaliste sissepääsu-lubasid.

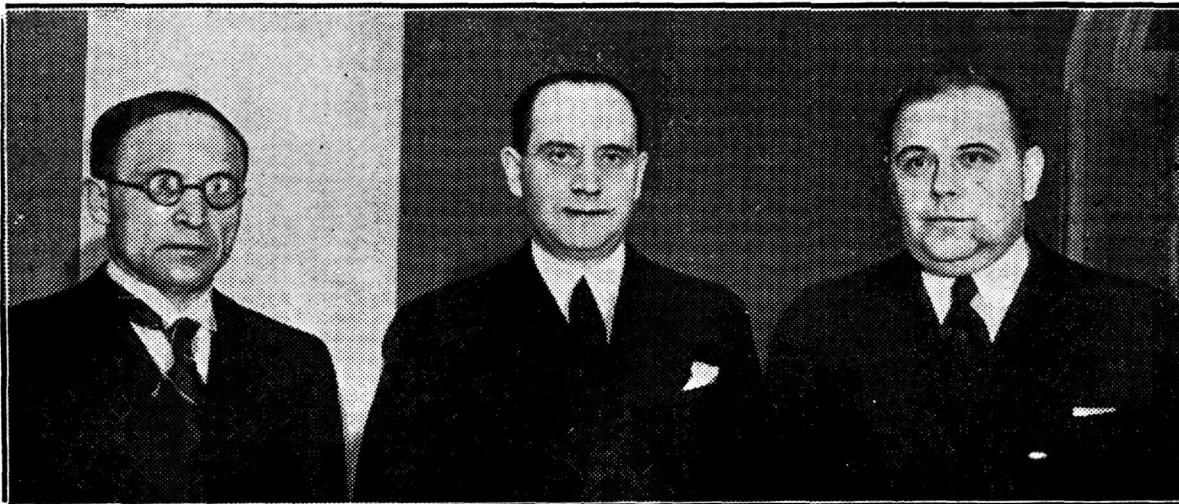
Kell 11.30 on „Estonia“ kontsertsaal rahvast tulvil. Parem pool rõdul on aset võtnud Inglise ja Ameerika saatkondade liikmed, vastas rõdul Sõjavägede Ülemjuhataja oma staabiülema ja sideohvitseride saatel.

Kell 12.30 astub kõnetooli Maapäeva esimees Karl Parts, kes tervitab ja avab Asutava Kogu ajaloolise koosoleku. Saalis valitseb pühalik silmapilk. Saal ise on rahvuslippudega ja vanikutega pidulikult dekoreeritud. Rahvas kuulab Konstantin Pätsi avakõnet hinge kinni pidades. Saadikuid on kohal 115, ainult 5 meest puuduvad.

Esimeseks päevakorrapunktiks on Asutava Kogu esimehe valimine. Selleks valitakse 100 häälega sotsialist August Rei, meie praegune saadik Moskvas, kes asub selle järele kohe kõnetooli ja peab pikema ning sütitava kõne. Ta kõneleb meie rahva vabast enesemääramise õigusest ja ütleb siis need sütitavad sõnad, mis panevad kogu saali oma sügavat poolehoidu avaldama: „Kui meie nüüd oleme võinud kokku tulla, kui meie rahvas on võinud valida endale Asutava Kogu, siis oleme kõigepealt tänu võlgu oma vahvale sõjaväele.“ Edasi tuletab ta meele Inglismaa abi ja soomlaste vennalikku appitulekut, mille peale Asutava Kogu liikmed tõusevad püsti ja pöörduvad rõdul asetuvate Inglise ja Soome esindajate poole.

Selle järele asub kõnetooli Ajutise Valitsuse peaminister Konstantin Päts, kes võetakse kogu saali poolt elavate kiiduavaldustega vastu. K. Päts ütleb oma kõnes muuseas:

„Kui Ajutine Valitsus Maapäeva käest volitused vastu võttis, siis seadis ta endale kolm kõige lähemat ülesannet: pealetungiv, vaenlane Eesti piiridest välja lüüa, sisemine kord jalule seada ja Asutava Kogu kui riigi peremehe kokkutulek võimaldada. Need ülesan-

Riigivolikogu juhatus. Vasakult paremale: esimees J. Uluots, 1. abiesimees A. Anderkopp ja 2. abiesimees O. Pukk

ded on täidetud ja nüüd võib Ajutine Valitsus oma ülesanded maha panna, et Asutav Kogu saaks anda need ülesanded üle uuele valitsusele.“

Asutav Kogu avaldab selle järele Ajutisele Valitsusele peaminister K. Pätsiga eesotsas sügavaimat tänu tehtud töö eest riigi valitsemisel selle kõige raskematel aegadel ja palub valitsust kuni uue Vabariigi Valitsuse moodustamiseni oma kohale edasi jääda.

Selle järele algab Asutav Kogu oma seaduslikku tööd, asudes kohe riigi põhiseaduse arutamisele.

Asutavas Kogus oli 120 rahvasaadikut, kes jagunesid erakondade järgi järgmiselt: sotsialiste 41, tööerakondlasi 30, rahvaerakondlasi 25, maarahvaliitlasi 8, sotsiaal-revolutsionääre 7, kristlikke rahvaerakondlasi 5, sakslasi 3 ja venelasi 1. Seega kokku 8 erakonda, kuna valimisel oli esinenud 10 erakonda ja kaks neist jäid ukse taha.

Asutavat Kogu nimetati tugeva pahempoolse kalakuga rahvaesinduseks, milles oli näha veel revolutsioonilise liikumise tagajärgi. Järgmiste rahvaesinduste, riigikogu üksikute koosseisude, juures nihkus meie rahvaesinduse üldine ilme tugevasti paremale poole, mis oli rahva poliitilise kainenemise üldine tagajärg.

Asutava Kogu töö kestis üksikute vaheaegade järele ligi kaks aastat, kuni 20. detsembrini 1920. Selle aja jooksul võeti vastu hulk meie iseseisvat riiklikku elu korraldavaid seadusi, nende hulgas ka põhiseadus ja senisele feodaalsele agraarkorrale järsult lõpu tegev maaseadus. Maaseadusega võõrandati maa teatavasti vastava tasu eest seniseilt suurmaapidajailt mõisnikelt ja anti see rahva kui maa pärisperemehe kätte.

Põhiseaduse väljatöötamine nõudis aega kaugelt üle aasta ja uus põhiseadus võis maksma hakata alles 1. Riigikogu kokkuastumisel, 21. detsembril 1920. a. Sellele põhiseadusele võis meie riiklik kord toetuda teatavasti kuni nüüd hiljuti uue põhiseaduse vastuvõtmiseni ja maksmahakkamiseni.

Uue põhiseaduse eelnõus, mis oli Asutavas Kogus kaalumisel, oli järgneva rahvaesinduse nimeks algul

ette nähtud Riigivolikogu, see on sama nimi, mida kannab meie praeguse Riigikogu rahva poolt valitud koda. Kuid edaspidistel arutlustel jäeti Asutavas Kogus see nimetus siiski kõrvale ja uute ettepanekute hääletamisel sai Konstantin Pätsi poolt tehtud ettepanek — võtta uue rahvaesinduse nimetuseks „Riigikoda“ — absoluutse enamuse. Kuid ka see nimetus ei jäänud lõplikult püsima, sest põhiseaduse eelnõu kolmandal ja viimasel lugemisel läks läbi J. Reintali ettepanek „Riigikogu“, olgugi ühehäälelise enamusega.

Asutava Kogu töö lõpetamise järele astus esimene Riigikogu kokku 4. jaanuaril 1921. a., olles valitud põhiseadusele vastavalt kolmeks aastaks. Kuid ta ei saanud töötada oma volituste aja lõpuni: veebruaris 1923. a. ettevõetud rahvahääletuse tagajärjel (usuõpetuse algkoolidesse viimine, mille vastu oli Riigikogu pahempoolne tiib ühes tööerakonnaga, kuid mille suhtes rahva enamuse oli jaataval seisukohal) pidi esimene Riigikogu lõpetama oma tegevuse.

Üldiselt peab märkima, et esimese Riigikogu töötamise võimalused ja aeg ei olnud soodsad. Kestsid erakorralised ajad, inimesed olid hästi radikaalsed, erakondlikud programmid kristalliseerumata, parteipoliitiliselt üksteisele lähedal seisvate rühmituste vahekorrad mitte ainult stabiliseerumata, vaid sagedasti isegi vaenulised. Poliitilises elus ja ta juhtimises puudusid kogemused ja oli raske teha kindlat vahet rühmituste jaotuse vahel paremaks ja pahemaks tiivaks ja kesk-erakondadeks.

Esimeses Riigikogus olid esindatud: tööerakond 22, põllumeeste kogud 21, sotsiaaldemokraadid, iseseisvad sotsialistid 11, rahvaerakond 10, kristlik rahvaerakond 7, Tallinna ametiühisuste kesknõukogu 5, sakslased 4, majandusrühm 1 ja venelased 1 saadikuga.

Veidi pärast Riigikogu kokkuastumist kuulutasid ametiühisuslased end kommunistideks, ja kasutades Riigikogu liikmele põhiseadusega kindlustatud isikupuutumatus hakkasid nad tegema kihutustööd maksva korra vastu, mille tagajärjel nad vangistati (peale 2) ja Riigikogu poolt välja anti. Nende vabaksjäänud ko-

Riiginõukogu juhatus. Vasakult paremale: 1. abiesimees H. Lauri, esimees M. Pung, 2. abiesimees A. Maurer ja peasekretäri k. t. A. Mägi

had jaotati ära, nõnda et põllumeeste kogud, rahvaerakond ja kristlik rahvaerakond said igaüks ühe koha juure.

Teine Riigikogu astus kokku 7. juunil 1923. a., olles oma koosseisult veelgi kirjum esimesest: kuna esimeses Riigikogus oli esindatud 10 rühmitust, võis teine pidada omaks 14 rühmitust, valimistest aga võtis osa tervelt 26 mitmesugust erakonda.

Teise riigikogusse viisid saadikuid läbi: põllumeeste kogud 23, sotsiaaldemokraadid 15, tööerakond 12, töörahva ühine väerind (kommunistid) 10, rahvaerakond 8, kristlik rahvaerakond 8, iseseisvad sotsialistid 5, rahvuslik-vabameelsed 4, venelased 4, asunikud 4, sakslased 3, majaomanikud 2, üürnikud 1 ja Eesti Demobiliseeritud Sõdurite Liit 1.

Hiljem lõhenes ühine väerind, kujundades Eesti-⁴maa töörahva partei, jättes aga kolm meest Riigikogusse väljaspool rühmitusi seisvaks. Seegi partei likvideerus pikkamööda tegelaste vangistamise tõttu kommunistliku kihutustöö pärast.

On päris loomulik, et säärase kirju koosseisu juures rahulik töötamine osutus peaaegu võimatuks. Poliitiliste parteide omavahelised näaklemised, mitte üksi tiibade, vaid ka kodanlike erakondade vahel, muudavad olukorra teises Riigikogus kohati päris talumatuks. Eriti teravaks muutub olukord 1924. a. lõpu-eelsetel kuudel. Alles 1. detsembri 1924. a. sündmused toovad teises Riigikogus rahu majja. Nagu see rasketel ja ähvardavatel silmapilkudel alati nähtub, unustatakse ka siin vastastikune vaenulikus ja lepitakse omavahel kokku, mis avaldub ka uue Vabariigi Valitsuse moodustamise laia koalitsiooni poolt, mis ulatub, nagu öeldakse, Riigikogu seinast seinani.

Kuid mida enam riigi sisemine poliitiline õhkkond terveneb ja kui on juba selguma hakanud, et 1. detsembri sündmuste ähvardavad pilved on kadunud, hakkab vastastikune parteipoliitiline tülinorimine tasapisi jälle maad võtma.

Kuna eelmised valimised näitasid, et mõningad rühmitused, kes võtsid osa valimistest, tekivad mingisuguse vajaduseta ja et valimise seaduses on muidki puudusi, siis parandatakse valimise seadust selles mõt-

tes, et igalt valimistel esinevalt erakonnalt võetakse kautsjoniks 500 kr., mis ei kuulu tagasimaksmisele, kui erakond ei saa niipalju hääli, et viia läbi vähimalt 2 kandidaati. Tehakse ka teisi parandusi.

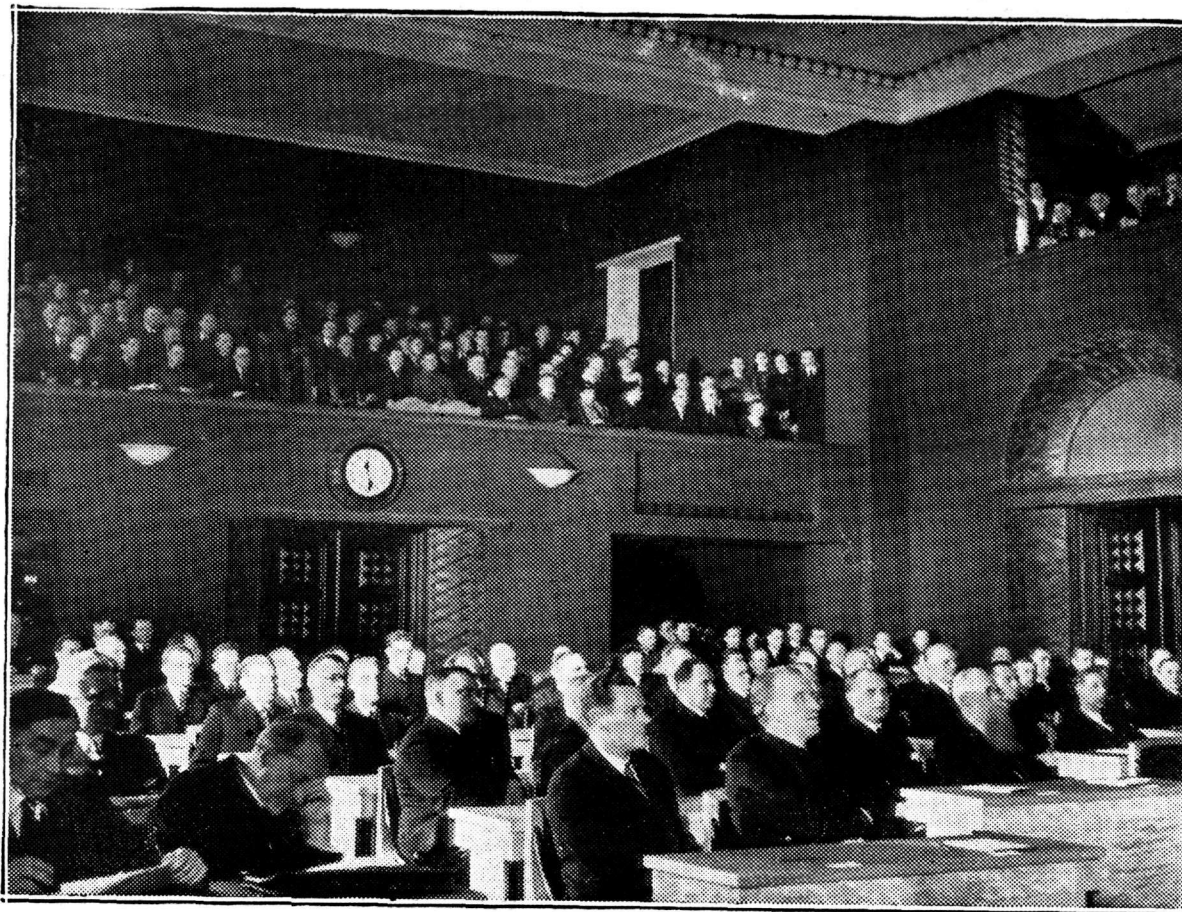
Uuendatud seaduse põhjal võeti ette kolmanda Riigikogu valimised. Tulemused õigustasid valimisseaduse muutmise: valimistel esines juba 14 erakonda, kuna Riigikogusse pääsis 10: sotsiaaldemokraadid 24, põllumeeste kogud 23, asunikud 14, tööerakond 13, rahvaerakond 8, Eesti töölispartei 6 (see erakond lagunes peagi), kristlik rahvaerakond 5, venelased 3, sakslased 2 ja majaomanikud 2 esindajaga.

Kolmas Riigikogu astus kokku 22. juunil 1926. a. ja tegutses oma volituste tähtaja lõpuni nagu teinegi. Õhkkond seaduseandlikuks tööks oli algul üsna soodus, võeti vastu rida fundamentaalseid seadusi. Kuid lõpu-⁴poole muutus olukord niisuguseks, et peaaegu kõik erakonnad suhtusid üksteisele sallimatusega. Olukorra lahendamiseks ei otsitud kompromissi ja kodanlik valitsus kukutati. Uue valitsuse kujundamisel ei leitud ka mingit kokkulepet kodanlike rühmade vahel, mille tõttu valitsuse kujundamine läks sotsialistide kätte.

Kogemused, mis saadud esimeses, teises kui ka kolmandas Riigikogus, sundisid üles tõstma põhiseaduse muutmise ja ühes sellega ka rahvaesinduse reformi küsimuse. Seni ei ole aga nendega jõutud kuigi kaugele, nad on vaid nihutatud esirinda.

Neljas Riigikogu astus kokku 2. juulil 1929. a. Ta koosseisus on sotsialistid 25, põllumeeste kogud 24, asunikud 14, tööerakond 10, rahvaerakond 9, Eesti töölispartei 6 (veidi hiljemalt 4, kuna kaks läks põranda alla ja kadus üle Eesti piiri; järelejäänud 4 on end kuulutanud erapooletuks), kristlik rahvaerakond 4, töösturid, kaupmehed, majaomanikud jne. 3, saksa-rootsi blokk 3 ja venelased 2 esindajaga.

Viimne ja viies Riigikogu oli ametis 15. juunist 1932. a. kuni 1. jaanuarini 1938. a. Viimase tähtpäevani ei saanud see Riigikogu tegelikult siiski koos olla, sest uue ja parema riigikorra maksmapanemisega meie riigis tehti parteipoliitilistele tülitsemistele varsti lõpp ja asuti uue põhiseadusliku korra väljatöötamisele vahe-

Vaade Riigivolikogu avakoosolekule 21. aprillil s. a.

peal kokkukutsutud Rahvuskogu poolt, mis lõppes nüüd aastavahetusel uue põhiseaduse maksmahakkamisega, uue kahekojalise Riigikogu kokkutulekuga ja esimese Vabariigi Presidendi ametisse astumisega 24. aprillil s. a.

Viendas Riigikogus jagunesid meie poliitilised rühmitused veel järgmiselt: põllumehed ja asunikud 42, rahvuslik keskerakond 23, sotsialistid 22, pahempoolsed töölised 5, venelased 5 ja saklased 3 kohta.

Uus kahekojaline Riigikogu astus nüüd kokku jüripäeval 1938. a. Selle ajaloolise sündmusega tähistus uue helge ajajärgu algus meie Vabariigi elus. Meie riiklik sisepoliitiline elu on rajatud seega rahuliku ja ülesehitava töö raamidesse.

Riigivolikogu kooskaimise kohaks on endine Riigikogu hoone Toompeal. Need ruumid on meile kõigile juba endistest aegadest tuttavad.

Riiginõukogu asukohaks on senine Seltskondlik Maja Aia tän. nr. 12. Maja pole küll täiesti vastav Riiginõukogule ja tema ruumide vajadustele, kuid siiski on ta võimaldanud kõike sisse seada nii, et töö seal võib alata täie hooga. Riiginõukogu kasutusse on võetud kõik maja korrad.

Esimesel neist asub vestibüül ja einelauaruumid ühes paari kõrvalruumiga, mida on võimalik kasutada ka tööruumidena. Teisel korral asub suur koosolekute-saal,

üldkantselei, protokoli toimkonna juhataja tuba ja jalutusruum. Kolmandal korral on Riiginõukogu esimehe kabinet, peasekretäri ja sekretäri kabinetid ning kolm komisjonide tuba. Viimaseist on üks suurem saal, mis võib mahutada ka Riiginõukogu suurema komisjoni. Neljandal korral, kus vähemad toad, asub kassa, üks komisjoni tuba, komisjonide asjaajaja tuba, masinakirjutajate tuba ja paar kantseleiruumi.

Kuigi maja pole ehitatud parlamendihooneks, on ometi saadud Riiginõukogu vajadusi rahuldada, ilma et oleks pruugitud ette võtta ümberehitusi. Läbi on viidud vaid korralik remont, nii et hoone sisemuselt jätab väga puhta ja ilusa mulje. Koosolekute-saal on saadud endisest saalist, mille ühte otsa on ehitatud Riiginõukogu juhatuselaud ühes sekretäride ja kiirkirjutajate laudadega. Juhatuselaua juures on peetud silmas seda, et ta saaks võimalikult sarnane Riigivolikogu juhatuselauaga. Ja see on ka kõigiti õnnestunud. Pruun tamm ehitusmaterjalina mõjub väliselt väga hästi. Auväärsust aitab suuresti tõsta veel juhatuselaua tagune sein, mis on kaetud halli riidega, mil asetseb suur kallutatud riigivapp tammelehtedest pärjaga.

Riiginõukogu liikmete lauad on sarnased Riigivolikogus kasutusel olevatele laudadele, olles ainult pruunist tammest ja kaetud sinise kaleviga, kuna Riigivolikogus laudade kalev on roheline ja lauad ise kollakaks

poleeritud kasest. Toolide põhivärv on hall. Saali kitsam osa on eraldatud koosolekute-ruumist pika seinast seina ulatava sinise kaleviga kaetud lauaga, mis on määratud kasutamiseks ajakirjanikele. Ajakirjanike laud eraldab koosolekuruumist kuulajaskonnale määratud ruumi, mis pole küll kuigi suur, kuid suudab siiski mahutada üle poolesaja inimese. Valitsuse liikmeile, diplomaatidele ja kõrgematele riigiametnikele on ette nähtud kohad koosolekute-saali osas, mis on eraldatud sammastega.

Majakordade vahelised trepid on kaetud vaibaga, mis takistab käimisel tekkimast liigset müra. Hoone sisemuse head üldmuljet aitavad suuresti tõsta ka maalid seintel. Nägus on ka esimehe kabinet, mille seintel on suured maalid L. Koidulast, C. R. Jakobsonist, Fr. Kreutzwaldist, J. Hurdast ja W. Jannsenist. Põrandal asetseb suur vaip, mis on värvilt kooskõlas kabineti mööbliga.

Riiginõukogu avamiskoosolekul, kui nõukogu liikmed olid oma ametivande ära annud, pidas Riigihoidja, nüüd juba Vabariigi President, K. Päts Riiginõukogule sütitava ja Riiginõukogu edaspidist tööd sissejuhatava kõne. Ta ütles muuseas:

„Soovin teile teie vastutusrikka töö algusel nii enese kui ka Vabariigi Valitsuse poolt kõige paremat kordaminekut ja õnnistust meie maa ja rahva heaks käekäiguks. See kõrgem asutus, mille liikmeina teie täna siin töötuse andsite, asub esimest korda tööle meie riiklikus elus. See asutus peab Põhiseaduse järgi olema kontrollasutuseks, selleks, et oma kogemustega seaduste andmise juures näidata paremusi ja täiendusi sellele tööle, mis rahva esindajate poolt tulnud. Seadus annab teile suure õiguse seadused, millega teie nõus ei ole, tagasi saata. Teie taga ei seisa laialt korraldatud hulgad, vaid väga kandvad kihid meie riigi- ja rahvategelastest. Teie vastutate oma teadmistega ja kogemustega, et teie suudate tasakaalus hoida kirgi, kui need peaksid tekkima. Teie töö on veel esimeste radade loomine. Meil ei ole sarnast asutust olnud ja seepärast need traditsioonid, mida teie loote, need vahekorrad, mida suudate maksuma panna, need jäävad teie järeleulijaile. See teeb teie töö kahekordseks ja vastutusrikkaks, nagu ikka uue asutuse loojate ja rajajate töö seda on.

Seepärast loodan mina, et teie iseäralise hoole ja tähepanelikkusega võtate sellest tööst osa ja täidate neid lootusi, mis selle uue asutuse peale meie rahvas tema loomisel on pannud. Riiginõukogu on ellu kutsunud meie rahva otsesel tahtmisel teise koja näol. Mitmel maal tahetakse teised kojad kaotada, aga kui rahvas meie juures on ellu kutsunud teise koja, siis on ta lootnud sellest meie riiklikus tegevuses tasakaalu loojat — ja seepärast on rahva lootused teie tööle suured.

Ma sooviksin, et rahva lootused täituksid, et teie kord võiksite rahuloluga ja õnnetundega vaadata tagasi sellele riiklikule tööle, mis teil selle kõrge asutuseksena on võimalik olnud teha.

Teie töö on kindel põhi all selles mõttes, et meie riik, kes vahepeal raskeid aegu pidi üle elama, on rahulikkudele aegadele tagasi jõudnud ja et vaenulised

voolud on meie rahva elust kadunud. Leplik meel, üks-teisest arusaamine, tahtmine üheskoos üles ehitada ja näha oma asutusi kõrgeina ja kõrgelt austatavaina, on meie rahva hulgas kasvanud ja see töö on loov. Meie riigi majanduslik seisukord on võrdlemisi hea ja kindel. Oleme kriisiaja üle elanud ja oma riigi eelarve jälle suutnud tuua tagasi sellele kõrgusele, missugusel ta oli enne kriisi. Meie riigi aparaat töötab rahulikult, korraldatult, on ustav oma riigile ja on kogenud ja juure õppinud nende aastate jooksul, mil võimalik on olnud tegutseda rahulikult ja tööle andudes.

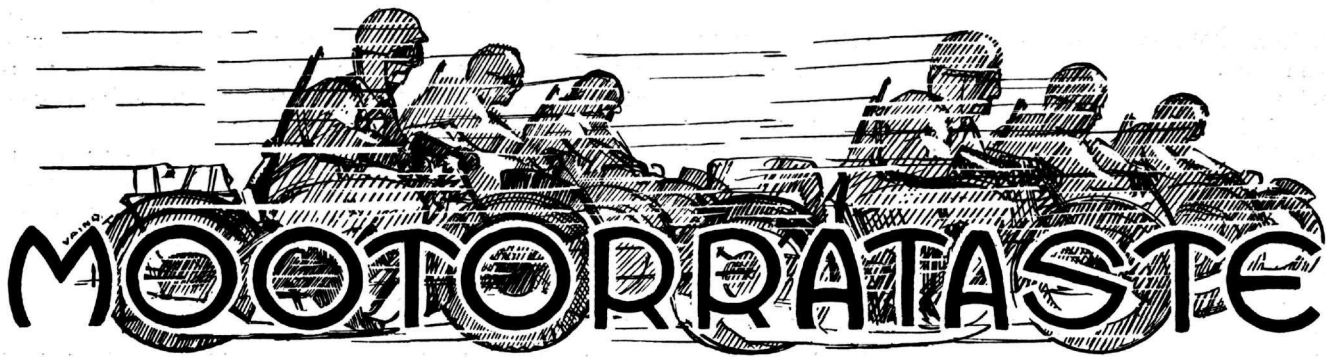
Seepärast loodan ma, et laialdased rahvahulgad saavad teid teie töös toetama, ja et see leplik meeleolu, mis sellega luuakse, saab kasuks olema meie riigi rahulikule tööle. Ma sooviksin veel, et vahekord kahe koja vahel oleks niisama leplik kui see avaldus Rahvuskogus, et läheks korda ilma suurte lahkuminekuteta ja arusaamatusteta seadusi vastu võtta ja maksuma panna, et ei oleks tarvis riigi juhtival võimul — riigi Presidendil — oma kaugeleminevat võimu tarvitada, vaid et see esimene ajajärk, mis on alanud uue Põhiseaduse järgi, läheks ajalukku ajajärguna, kus meie rahvas rasketest aegadest üle saades üksmeelselt ja ühisel arusaamisel ehitab oma riiki ning läheb vastu õnnelikumale ja paremale tulevikule.

Nende tõsiselt ja südamest tulevate sõnadega loen mina töötuse tseremoonia lõpetatuks ja soovin jõudu tööks, mis meie riigi üles ehitab ja edasi viib riiklikkudes ülesannetes.“

**Iga asjatundja
a m a t ö ö r
tarvitab ainult**

fototarbeid

OSATÄHTSUS RAHU- JA SÕJAAJAL

Suundi ja eesmärgi mootorrataste kasutamisel.

Elame motoriseerimise ajajärgul. Kiiruse tegur on hakanud omama järjest suuremat tähtsust. Elutempo on suuresti kiirenenud. Teiste sõidukite hulgas on viimasel ajal hakanud erilist tähelepanu äratama mootorratas.

Kaasajal märkame tarvitusel olevat palju liike ja erinevate tehniliste omadustega mootorrattaid. Iga liik on kahtlemata mõeldud ka erineva eesmärgi taotlemiseks. Alljärgnevalt püüan vaadelda kaasaja mootorrataste liike üksikasjalisemalt.

Venelane N. Ernest jagab kaasaja mootorrattad nende tsilindrimahu ja raskuse järgi alljärgnevatesse liikidesse:

- ülikerged: tsilindrimahuga 100—200 cm³ ja raskusega kuni 120 kg,
- kerged: tsilindrimahuga 200—300 cm³ ja raskusega 120—130 kg,
- keskmised: tsilindrimahuga 350—500 cm³ ja raskusega 130—165 kg,
- rasked: tsilindrimahuga üle 750 cm³ ja raskusega 165—250 kg.

Antud liigitusest on olenevad ka need eesmärgid, mida vastavalt liigilt võib nõuda. Peale toodud liigituse esineb veel palju teisi liigitusi, näiteks jagunemine liikideks konstruktsiooni järgi, rataste arvu järgi jne.

Missugused nõuded esitatakse siis kaasajal mootorrattale? Mainitud küsimusele vastamiseks tuleks algul vaadelda, missuguste ülesannete täitmiseks kasutatakse mototsükli peajasjaliselt.

On selge, et suurimat kasutamist leiab mototsükkel turistsõidukina, kuna ta on kiire sõiduriist, tarvitab võrdlemisi vähe kütte- ja määrdeaineid, võib liikuda kitsastel teedel ja osutub ka hinnalt küllalt odavaks. Missugune liik mootorrattast oleks turistsõidukina kõige otstarbekohasem?

Kui heidame pilgu statistilisile andmeile, siis selgub meile järgmist.

Kõige suurema % kasutusel olevatest mootorratastest moodustavad Saksamaal 250 cm³ mahuga masinad, moodustades kuni 50% kogu mootorrataste pargist. Meil oli 1. okt. 1937. a. olemasolevast 2085 mootorrattast 1158 mootorrattast tsilindrimahuga 200—350 cm³.

Umbes samasuguse pildi saame, kui vaatleme ka

teiste riikide mootorrataste parki. Niisiis kerged liigid on enamuses.

Kas see asjaolu on millegagi põhjendatud?

Esialgsel pealiskaudsel vaatlemisel meile paistab, et kergete mototsükli liigid peaksid osutama tõesti kõige otstarbekohasemaks kasutamisel turistmasinana. Nii kerge mootorratta kaal 120—130 kg ümber nõuab vähest kütteaine kulu, võimaldab ühel inimesel võrdlemisi kerge vaevaga mootorrattast ümber pöörda kehvadel teedel, võimaldab ühel inimesel mootorrattast läbi lükata liikumiseks ebasoodsatest lühema ulatusega kohtadest ja lõpuks kerge mootorratta keskmine liikumiskiirus 40—50 km/tunnis on küllalt rahuldav.

Lähemal uurimisel meile paistab kergete mootorrataste kasutamine turistmasinana siiski hoopis teises valguses.

Matkadel ja rännakutel tuleb reisijal kokku puutuda igasuguste teedega ja ilmastikuga. Halbadel teedel ja halvades ilmastiku tingimustes kerge mootorratas osutub nõrgaks. Sõidul tuleb hakata kasutama vähemaid käike. Mootor kuumeneb. Kiirus väheneb. Materjalosa hakkab kannatama suureneva kuluvuse ja rikete tekkimise all.

Käesolevate ridade kirjutajal on olnud juhus kokku puutuda kerge mootorratta kasutamisega halbadel teedel ja kehvades ilmastiku tingimustes KL instruktori teenistuskohuste täitmisel. Selgus huvitav asjaolu, et ühe tuntud firma 250-cm³ tsilindrimahuga mootorratas nõudis 8000 km sõidu järele juba põhjalikku remonti ja mõnede tähtsamate osade asendamist uutega, hoolimata sellest, et hoolekanne nimetatud mootorratta eest oli otse eeskujulik ja sõidul masinat ülekuumenemiseni ei lastud minna.

Tähendab, juba sõit raskel maastikul kulutas materjalosa niisugusel määral, et lõpuks kerge masina kasutamine läks võib-olla märksa kallimaks kui see oleks olnud tugevama mototsükli kasutamisel.

Võib-olla aitasid kiireks kulumiseks kaasa ka selle mootorratta konstruktiivsed ja tehnilised puudused, võib-olla ka alaväärtuslik materjal, kuid sellest hoolimata etendas kindlasti oma osa masina väike võimsus.

Kergete mootorrataste juures ei saaks nimetamata jätta ka nende võrdlemisi suurt ebastabiilsust sõidul. Olukorras, kus 350-cm³ või 500-cm³ tsilindrimahuga mootorratas püsib teel sõidul olles võrdlemisi hästi,

sünnitab 250-cm³ tsilindrimahuga mootorratta teel hoidmine tõsisel pingutusel ja raskusel — öeldakse: mootorratas loobib.

Veel kolmandagi negatiivse omaduse kerge moto-tsükli juures võiks ära märkida, ja see oleks nende väike kandejõud.

Reisile minnes mõeldakse ikka mitmesugustele esemetele ja asjadele, mis on tarvis kaasa võtta. Kõik see aga koormab veel enam nõrka mootorit. Sagedasti armastatakse reisida kahekesi. Võetakse kaaslane tagumisele istmele, hoolimata sellest, kas see on masinale kasulik või mitte. Tagajärjeks on muidugi mootorratta suur kuluvus ja enneaegne sõidukõlbmatuks muutmine.

Toodud väiteile võiakse vastu vaielda, öeldes, et ometi tegelikult kasutatakse kergeid mototsükleid kõige rohkem ja et üks nende kasutamises siis pea olema midagi väärtuslikku või kasulikku. Nagu juba eespool nägime, kasutatakse kergeid mootorrattaid kõikjal masilisemalt kui teisi mootorrattaid.

Kuid siin me ei tohiks unustada, et meie teedevõrk üldiselt pole mootorrattastele nii soodus kui see on näiteks Saksamaal, Prantsusmaal ja Inglismaal. Kerge mootorratas heal teel on tõesti ökonoomne ja otstarbekohane sõiduriist, kuid meie teede ja ilmastikuolude tõttu ta selleks ei kujune. Meie oludes kerge mootorrattaste kasutamine võiks olla õigustatud suuremate linnade piirkonnas, kus on palju asfalttänavaid ja on head teed. Aga sel juhul me ei saaks enam rääkida mototsükli kasutamisest turistsõidukina, vaid võib-olla ainult sõidukist, millega tehakse aegajalt mõni lõbusõit linnas või selle lähemas ümbruses.

Kokku võttes mootorrattaste kasutamise küsimusi turistsõidukeina võiks märkida, et hoolimata näilistest positiivsetest omadustest kerged mootorrattad meie oludes ei osutu kõige odavamaks ja otstarbekohasemaks sõidukeiks. Loomulikult pole selleks soodsad ka ülikerged mootorrattad.

Missuguseid masinaid kasutada siis turistmasinaiks? Matemaatilised kalkulatsioonid mootori võimsuse, mootorratta raskuse ja küteteine kulu suhtes näitavad, et kõige ökonoomsemaks osutub mootorratas 350-cm³ tsilindrimahuga. Kuna need mootorrattad on juba märksa võimsamad 250-cm³ tsilindrimahuga mootorrattast, bensiinitarvituses aga seejuures olulist suurenemist ei näita, võrreldes kerge mootorrattaste bensiinitarvitusega, ja et ka 350-cm³ tsilindrimahuga mootorratta raskus osutub ainult vähe suuremaks kui 250-cm³ tsilindrimahuga mootorratta oma, siis peaks 350-cm³ tsilindrimahuga mootorratas kujunema kõige otstarbekohasemaks turistsõidukiks. Pealegi suudab see masin kanda kaht inimest ja hinnalt ületab ta 250-cm³ tsilindrimahuga masina keskmiselt ainult 200—300 kr. Igatahes sõidu stabiilsus ja vähem materjalosa kuluvus 350-cm³ tsilindrimahuga masina juures peaksid lõpuks ületama kõik kerge mootorite omadused, mis võib-olla näivad küll soodsaina, aga tegelikult seda pole.

Olles valgustanud kaasaja mootorrattaste osatähtsust turistsõidukeina asuksin mootorrattaste kasutamise juure majanduslike ülesannete täitmisel.

Igapäevases elus-olus näeme mootorrattaid kasutatavat mitmesuguste vähemate vedude teostamisel, mõningate teenistuskohuste täitmisel ja sportabinõudena võidusõitudel.

Vähematel vedudel mootorrattast õigustavad ta suur kiirus, valmisolek sõiduks ja veo odavus võrreldes väikeste vedudega autol või hobusel. Vedudeks kasutatakse peaaegselt korviga mootorrattaid, millel on suurem kandevõime. Selleks otstarbeks on kaasajal kasutamist leidnud korviga mootorrattad tsilindrimahuga 750—1200 cm³, olenevalt sellest, missuguse raskusega ja missuguse iseloomuga vedusid teostatakse. Laiemaid tegevusvõimalusi vähemate vedude alal avaneb linnades, kus liiklemist ei takista lumeolud ja kus üldine kiire tempo pakub selleks soodsaid võimalusi.

Mis puutub mootorrattaste kasutamisse teenistuskohuste täitmisel, siis tuleb mainida, et selleks otstarbeks kasutatakse suuremal määral ülikergeid mootorrattaid, sest teenistustasu paljudel juhtudel ei võimalda ega tasu tugevajõulise masina tarvitamist. On tarvilik võetud mototsükliid, kus võib tarbe korral sõiduks rakendada oma jõudu ja mootori jõudu ainult niipalju, kuipalju selleks avaneb soodsaid võimalusi ja kui võrd see osutub tarviliseks.

Võistlustel kasutatakse mitmesuguse võimsusega masinaid. Oma konstruktsioonilt võistlusmasinad on erinevad teistest, kusjuures peamiseks erinevaks omaduseks tuleks pidada nende suurt ülekannet mootorilt veorattale.

Tuleks veel vaadelda, missugusele arenemisastmele üldiselt kaasaja mootorrattad on jõudnud. Kas nad on tehniliselt ja konstruktiivselt niivõrd täiuslikud ja vastupidavad, et nad tasuvad kasutamise? Peab tähendama, et kuni viimase ajani mootorrattas osutus võrdlemise tujukaks sõidukiks: alatise masinarikked ja osade katkiminekud olid sagedasiks nähtusiks. Mainitud rike põhjusiks olid konstruktiivsed puudused, materjali väike vastupidavus ja liikuvate osade katmatus väliste mõjude eest.

Viimasel ajal on sel alal sündinud suur pööre parremusele. Mootor on muutunud kompaksemaks: on püütud võimalikult kõik vähemad üksikosa peita ühisesse kindlasse kesta, et tolm, niiskus ja muud välised mõjud ei pääseks mootori sisemusse ja liikuvatele osadele.

Kettülekanne on osaliselt asendatud kardaanülekandega. Bensiinitarvitus on vähenenud, ulatudes 250 cm³ — 500 cm³ tsilindrimahu juures vastavalt 2—6 liitriini 100 km kohta.

Viimase aja uuendused on suuremal määral ära kasutatud firma B. M. W. mootorrattaste juures. Selle tõttu on mõned riigid oma sõjavägedes tarvitusele võtnud B. M. W. mootorrattad sõjaliste ülesannete täitmisel. Mototsükliid kasutamist sõjaliste ülesannete täitmisel selgitan edaspidi.

Järgmisena asun mootorrattaste osatähtsuse valgustamisele sõjaliste ülesannete täitmisel.

Järeldusena eespoolöeldust tuleks alla kriipsutada, et rahu ajal eraelus esinevate tööde ja toimingute täitmisel peaksime piirama vähemate ja kergemate mootorrattaste kasutamist ja soodustama tugevajõulisemate

mototsükliite kasutamist, sest raskemate tee- ja ilmastikuolude puhul tugevajõulised masinad meil ei osutu sugugi kulukamaiks kui nõrgajõulised, pealegi, nagu edaspidi näeme, on tugevajõulised masinad meil väga olulise tähtsusega tulevikus võimaliku sõja puhul. Teiste mootorrattaste hulgas tuleks meil eelistada kompaktsed mootoriga mootorrattaid, sest need on suurema töötamise stabiilsusega, vähema kuluvusega ning ühtlasi pikema elueaga.

Nagu juba eespool nägime, kasutatakse mootorrattaid rahu ajal igapäevases tegevuses võrdlemisi laiaulatuseliselt. Rööbiti mootorrattaste kasutamisega rahu ajal igapäevastel toimingutel mootorrattaid on kasutatud ka sõjaliste ülesannete täitmiseks.

Kui maailmasõjas kasutati mototsükliid peajasjaltselt sidemepidamiseks, siis kaasajal nad on rakendatud palju laiaulatuselisemalt. Kokkuvõtlikult öelduna nüüdisajal kasutatakse mootorrattaid järgmistel juhtumitel:

- 1) lahinguliste ülesannete täitmiseks mootorratturüksuste koosseisus;
- 2) sidemepidamiseks üksikute sidemasinatena ja siderühmadena;
- 3) õhukaitse teostamisel;
- 4) evakueerimisel;
- 5) vähemaulatuseliseks varustuse veoks lahinguvälja otstes läheduses.

Nii märkame mootorrattaid kasutatavat väga mitmesuguste ülesannete täitmiseks. Missugustel asjaoludel on siis nende ülesanded sõjaliseks otstarbeks suurenenud?

Eeskätt seda on põhjustanud mootorrattaste arvu suur kasvamine. Kaasajal omavad mototsükliid: Saksamaa umbes 1 miljon, Prantsusmaa ja Inglismaa kumbki umbes ½ miljonit, Itaalia umbes 100.000 tk., Ühendriigid umbes 100.000 tk. ja teised riigid juba vähem. On selge, et riigid, kes omavad niisuguse soliidse hulga mootorrattaid, on huvitatud ka olemasolevate mototsükliite ärakasutamisest sõjalisteks ülesanneteks. Mainitud asjaoludest tingitult näeme, et mootorrattaste kasutamises sõjaliste ülesannete täitmiseks sammub esirinnas Saksamaa.

Mitte ainult mootorrattaste arvu suur tõus pole põhjustanud nende laialdast kasutamist sõjaliseks otstarbeks, vaid seda on soodustanud ka mootorrattaste tehniline areng.

Mida kujutab siis see areng? Kokkuvõtlikult võiks seda arengut iseloomustada alljärgnevate ridadega.

Mootor on muutunud kompaksemaks: väikesi üksikosi on püütud peita võimalikult ühisesse kinnisesse kesta. Seetõttu on tõusnud ka mototsükliite töötamise stabiilsus: masinarikkeid ja töötamistakistusi tuleb vähem ette kui vanade tüüpide juures.

Kettülekanne on osaliselt asendatud kardaanülekandega. See osutub küllalt tähelepanuväärivaks uuenduseks, sest kett harilikult venib ruttu välja, hakates rikkuma hammasrattaid ja sünnitades palju tüli mootorratturile.

Mootorratta võimsus ja kiirus on suurenenud. See on saavutatud tuuride arvu tõstmisega, materjali väärtuse tõstmisega ja konstruktiivsete täiendustega. Nii ulatub kaasaja keskmiste soolo-rattaste efektiivne võim-

sus 2000 tuuri juures minutis 2—5 HP ja korviga varustatud mootorrattaste juures 5—13 HP. Sõidukiirused keskmise headusega teedel pikema sõidu puhul kõiguvad 40—80 km tunnis.

Kütte- ja määrdeainete kulu on suuresti vähenenud. Moodsad soolo-mootorrattad 250—500 cm³ silindri mahuga tarvitavad bensiini 100 km kohta 2—6 liitrit. See asjaolu on teinud kaasaja mootorratta võrdlemisi odavaks sõiduriistaks.

Moodsad mootorrattad on muutunud kaalult märksa kergemaks kui endised tüübid. Seetõttu on tõusnud mootorratta läbipääsvus. Nii kaaluvad 250—500 cm³ silindri mahuga soolo-mootorrattad keskmiselt 120—160 kg. Mainitud raskus võimaldab ühel inimesel mototsükliit üle lükata kehvadest teosadest, võimaldab mototsükliit ümber pöörda peaaegu igasugustes olukordades ja tingimustes.

Korviga varustatud moodsad mootorrattad on tugeva veovõimega, mis on saavutatud sellega, et ka korvi ratas on rakendatud vedamisele. Kahjuks see uuendus on rakendust leidnud ainult üksikute firmade poolt ja ainult üksikute mootorrattaste tüüpide juures.

Peale mainitud uuenduste esineb veel hulk teisi uuendusi, mille loetlemine viiks teemast kõrvale ning mis pole ka käesoleva kirjutuse ülesandeks.

Järgmiseks põhjuseks mootorratta rakendamiseks sõjaliste ülesannete täitmisele võiks nimetada mootorratta võrdlemisi soodsaid taktikalisi omadusi, nagu: väike tabavus vastase tulest, võime liikuda rinde otstes läheduses, võime saavutada ootamatust, temal asuva meeskonna kiirem võitlus- ja tegevusvalmisolek kui näiteks autol asuva meeskonna oma jne.

Kõikidel mainitud asjaoludel kaasaja mootorrattale on usaldatud väga mitmesuguste sõjaliste ülesannete täitmine, nagu eespool juba tähendatud.

Missuguseid mootorrattaid kasutatakse sõjaliseks otstarbeks? Selleks kasutatakse nii soolo-mootorrattaid kui ka korviga varustatud mootorrattaid, aga ainult võrdlemisi tugevajõulisi ja kompaktsed mootoriga. Viimast nõuet peetakse silmas ainult võimaluste järgi, kuna mootori tugevuse nõue omab olulist tähtsust ja on paratamata tarviline. Nii on Saksamaal eelistatud soolo-rattaks 500 cm³ silindri mahuga mootorrattas ja korviga rattaks 1000—1200 cm³ silindri mahuga mootorrattas. Seejuures peetakse otstarbekohasemaks firma BMW kompaktsed mootoriga mootorrattaid.

Tekib võib-olla küsimus, et miks sõjaliste ülesannete täitmine nõuab nii tugevaid masinaid. Esiteks sõjalised ülesanded nõuavad tegutsemist olenemata maastiku ja ilmastiku tingimustest. Kui eespool jõudsimise otsusele, et turistki ei võinud leppida nõrga masinaga, siis ei või sellega kaugeltki leppida sõjamees oma ülesannete täitmisel.

Sõjamees pole lõbusõitja, kes kerges riietuses varustusega sõidab — sõjamehel tuleb endaga kaasa vedada relva, laskemoona ja muid abinõusid, mis kõik midagi kaaluvad. Raskusi suudab aga paremini kanda tugev masin.

Sõjaliste ülesannete täitmisel mootorratturil oma masinaga tuleb tihti liikuda väljaspool teid. Selleks on tarvis tugevat masinat.

Kindral-major H. Brede 50-aastane

Esmaspäeval, 25. aprillil, pühitses 3-da diviisi ning ühtlasi Tallinna garnisoni ülem kindral-major Herbert Brede oma 50 a. sünnipäeva.

Kindr.-major Herbert Friedrichi p. Brede sündis Virumaal Püssi vallas 25. aprillil 1888. aastal. Üldhariduse sai Peterburi I realkoolis, mille lõpetamise järele 1907. a. astus Mihhaili suurtükiväekooli. 19. aug. 1910. a. ülendati ta nooremleitnandiks, mais

1915. a. alamkapteniks ja novembris 1916. a. kapteniks. Teenis end. Vene sõjaväes 5. kütisuurtükiväe divisjonis suurtükiväekooli lõpetamisest kuni detsembrikuuni 1916. a., millal viidi üle 100. suurtükiväebrigadi, kus patareiuülemana teenis kuni maailmasõja lõpuni.

Asunud Eestisse, määrati ta 16. dets. 1918. a. 1. suurtükiväepolku. Selle järele oli ta suurtükiväe divisjoni ülemaks, 2. suurtükiväepolgu ülemaks ja suurtüki-

väevalitsuse ülemaks. 1919. a. ülendati ta kolonelleitnandiks ja 1920. a. koloneliks, kusjuures ühtlasi määrati suurtükiväe inspektoriks, missugusel ametikohal teenis ligi 10 aastat, mille järele määrati Sõjaväe Ühendatud Õppeasutuste ülemaks.

Sõjalise erihariduse täiendamise otstarbel läkitati juubilar Prantsusmaale, kus 1927. a. lõpetas kõrgema sõjakooli. 1933. a. määrati ta kõrgema sõjakooli alaliseks lektoriks ning sama aasta septembris diviisiülema k. t. Praegusel ametikohal, 3. diviisi ning ühtlasi Tallinna garnisoni ülemana, teenib ta alates septembrist 1934. a.

Oma otseste ametikohuste kõrval on kindralmajor H. Brede töötanud lektorina kõrgemas sõjakoolis, sõjakoolis ja ohvitseride täienduskursustel. Valitud korduvalt vabariigi ohvitseride keskkogu juhatusse ja väeosaülemate aukohtu liikmeks. Praegu vabariigi ohvitseride keskkogu juhatuse abiesimees.

Vabadussõjas ülesnäidatud sõjaliste teenete eest on juubilarile annetatud I liigi II järgu Vabaduse Rist, rahaline autasu ja normaaltalu. Peale selle omab ta aga veel terve rea au- ja teenetemärke, nagu I, II ja III klassi Kotkaristi, Läti Karutapjate Ordu III järgu aumärgi, Poola Sõja Risti ja mitmeid endisi vene aumärke, mis on saadud teenete ja vahvuse eest maailmasõjas, mille ta algusest kuni lõpuni tegi kaasa eesliinil. Laialdaste teadmiste ja rikkalike kogemustega sõjaasjanduse alal on ta suuresti kaasa aidanud meie riigikaitse üldises korraldustöös.

Soovime juubilarile ta 50. sünnipäeval veel paljudeks aastateks head tervist, palju õnne ja edu nii isiklikus elus kui ka riigikaitse töös.

Kirjeldatust peaks meile selge olema tarvidus tugevate masinate järele sõjaliste ülesannete täitmisel.

Kui vaadelda meie mootorrattaste parki, siis näeme siin nõrkade masinate rohkust, mis on tingitud väga mitmesugustest asjaoludest ja mida on osaliselt valgustatud juba eespool. See nõrkade masinate rohkus pole meile soovitav ei rahuaja tarviduste rahuldamiseks ega ka sõjaliste ülesannete täitmiseks. Nõrga masina kasulikkus rahuaja toimingutes osutub sagedasti petlikuks, tema kasu tihti on ainult näilik, välja arvatud juhtumid, kus nõrka masinat kasutatakse ainult soodsates teede ja ilmastiku tingimustes. Eriti ebasobiv on nõrk masin sõjas.

Arvesse võttes eespooltoodud väiteid peaksid meie mootorratturid suhtuma mootorrattaste ostmisse ettevaatlikumalt, peaksid suhtuma sellesse toimingusse suurema kriitikaga. Parem maksa tugevama masina eest mõnisada krooni rohkem ja sõita sellega mitu korda rohkem kilomeetreid kui maksa nõrga masina eest küll vähem ja sõita sellega ka mitu korda vähem kilomeetreid võrreldes tugevama masinaga.

Siinjuures tuleks silmas pidada ka riigikaitse huviseid. Kui meie mootorratturid endile muretseksid tugevamaid masinaid, siis sellega nad ühtlasi kindlustaksid ka riigikaitset.

Nendel asjaoludel oleks väga soovitav rohkem levitada tugevamaid mototsükleid rahva keskel. Tugevate mototsükelite sissevedu tuleks soodustada ja need muuta kättesaadavamateks laiematele hulkadele. Seejuures nõrgemate masinate sissevedu ja levitamist tuleks piirata. Nad pole meile kasulikud ei majanduslikult ega sõjaliselt.

Samuti firmade suhtes on meil valitsemas suur viirvarr. Esineb hulk firmasid mitmesugustest riikidest. Seejuures püüab iga firma levitada oma masinaid teistest suuremal hulgal. Oma kauba levitamisel ei peeta sagedasti silmas materjalosa väärtust, vaid püütakse konkurente ületada odavusega, mis aga ei jäta avaldamata oma negatiivset mõju.

Siingi oleks soovitav anda mootorrattaste levitamisele firmade suhtes teatav kindel suund, mis oleks kooskõlas meie riigikaitse huvidega.

A. Kärnsna, ltn.

Ernst Sörgava

70-aastane

Kaitseliidu vanimaid veteraane, kirjanik ja koolimees Karl Ernst Sörgava-Peterson sai 29. aprillil s. a. 70 aastat vanaks. Need, kes Ernst Sörgavat lähemalt tunnevad, kes on imetlenud tema sirget rühti ja otse nooruslikku temperamenti, ei tahaks nagu uskuda, et see tulihingeline rahvamees ja Tallinna Maleva propagandapealikuna alatiselt kaasariühkiv Kaitseliidu tegelane on ületanud juba nii kõrge vanadusepiiri. Ometi ei ole need pikad aastad Ernst Sörgavat veel sugugi vimma vajutanud ega temalt tööindu riisunud: ta töötab varmsalt Tallinna poeglase reaalgümnaasiumi inspektorina edasi ja pühendab suure osa oma vabast ajast Kaitseliidule, olles oma töölusti ja tegutsemisisu poolest nii mõnelegi nooremale tegelasele eeskujuks.

Ernst Sörgava teened meie riiklikus ja kultuurilises elus ei ole hinnatavad paari sõnaga. Et juubilari poolesaja aastani küündivast tööst täit ülevaadet saada, selleks on vaja pikemaid uurimusi kui seda võimaldab käesoleva lühikese kirjutuse alla antud ruum. Küllap sellane ülevaade avaldataksegi teisel, — piirdugem siin vaid põgusa pilgu heitmisega Ernst Sörgava eluloole ja senisele tegevusele-tööle.

Ernst Sörgava sündis 17/29. aprillil 1868. a. Pärnu maal Vana-Vändra Sillaotsa külakoolis Jüri ja Lisette Petersoni esimese pojana. Juubilari isa oli Sillaotsa külakooli õpetaja, kellelt Ernst sai ka oma esimese alghariduse.

Peale vallakooli lõpetamist astus Ernst Sörgava Vändra kihelkonnakooli, kus ta juba paistis silma oma huviga kirjanduse vastu. Ta kirjandid olid kuidagi teiste kaasõpilaste omadest erinevad ja neis leidis otsimise ja vaba omaloomingu hõngu. Kihelkonnakooli E. Sörgava Vändras siiski ei lõpetanud, vaid läks üle Tori kihelkonnakooli, mis oli kasvatuslikult tasemelt Vändra koolist kõrgemal. Seal sai ta ka oma esimese õpetuse saksa keeles, mis oli talle edaspidi suureks abiks teda üha enam huvitavate kirjanduslike allikate juure pääsmisel.

Tori kihelkonnakooli lõpetas Ernst Sörgava 15-aastase poisikesena 1883. a. jõuluks. Kohe selle järele astus ta isa asemikuna Kadaka algkooli õpetajana ametisse. Seega täitub Ernst Sörgaval tänavu ka 55 aastat kooliõpetaja ametisse astumisest, — see on tähtpäev, mis väärib erilist kinninaelutamist. Olla enam kui poolsada aastat järgemööda pedagoogina ametis, see on saavutus, milleni ei küüni igauks.

Loomulikult ei olnud 16-aastaselt Sörgaval kerge oma tõsise kutsetöö ülesannetesse erilisi pingutusi läbi elamata asuda. Kuid siin oli talle suureks abiks ta isa, kes teda vana kogenud pedagoogina nii mõnestki raskusest üle aitas, seda enam, et tolleaegne „koolmeistritöö“ ei seadnud noorele meistrile nii suuri nõudmisi nagu neid nõutakse pedagoogilt tänapäeval.

Uhes õpetajaametisse astumisega algas noorel Ernst Sörgaval ka innukas seltskondlik töö. Ta asus juhatama laulukoori ja võttis osa näidendite ettekandmisest ning oli nii mõneski teises kultuurses ettevõttes innukas eestvedaja.

Kuna tol ajal oli Vändra kihelkonnakooli juhatajaks Anton Jürgenstein, siis leidis noor E. Sörgava selles endale tubli sõbra ja õpetaja, kes teda pedagoogilistes ja kirjanduslikes küsimustes palju edasi aitas, tasandades temale niimoodi teed E. Sörgava unistuseks tõusnud seminari pääsmiseks. Jürgensteini ja Sörgava omavahelised kõnelused poliitilistel ja kirjanduslikel teemadel andsid noorele Sörgavale palju uusi mõtteid, millest hiljem oli tal palju kasu.

1886. aastal õnnestuski noorel Ernst Sörgaval pääseda Tartu vene seminari, mille ta lõpetas kolm aastat hiljem, 1889. a. Vene seminaris viibimise suurimaks kasuks E. Sörgavale osutus vene keele äraõppimine, mille läbi tal avanes võimalus tutvuda ka vene kirjandusega. Ta sattus L. Tolstoist, Gogolist ja Dostojevskist kohe suure vaimustusse ja luges neid autoreid suure armastusega.

Pedagoogiline töö Tartu vene seminaris E. Sörgavat algul suurt ei vaimustanud, sest ta oli iseõppimise teel

selle kursusega juba varemalt tutvunud. Selle eest tärkasid temal siin aga üha suuremad kirjanduslikud huvid, tänu peamiselt vene autorite lugemisele ja kirjandushuviliste töökaaslaste leidmisele, kelledest üks oli pärastine tuntud kirjamees Tõnu Sander.

Tartu seminaris viibimise ajal valmis Ernst Sär-gaval esimene kirjanduslik teos, jutustus „Ei iialgi!“, mille Sargava kirjutas 1888. a. Trükist ilmus see teos kuus aastat hiljem — 1895. a. Enne seda oli Sargava tõlkinud (saksakeelse tõlke järgi) inglise kirjaniku E. L. Bulweri jutustuse „Pompei viimased päevad“, mis ilmus 1887. a. „Olevikus“.

Seminary lõpetamise järele kutsutakse E. Sargava A. Jürgensteini poolt Väandra kihelkonnakooli õpe-tajaks. Siin avaneb E. Sargaval võimalus end niihästi poliitilisel kui ka kirjanduslikul alal veel mitmeti täien-dada. Mõlemad kirjandusehuvilised inimesed, leid-sid Jürgenstein ja Sargava varsti ühise keele ja nii tekkis nende kahe pedagoogi vahel soe ja sõbralik va-hekord, mis peegeldus peamiselt kirjanduslikes ja poliitilistes arutlustes, kusjuures vaadati läbi ka teine- teise käsikirju ja arvustati neid.

Eestimeelsete meestena hakkasid A. Jürgenstein ja E. Sargava pidama vihast võitlust tol ajal Väandras võimutseva kadakluse vastu, missugune töö ka nii- palju vilja kandis, et eesti keel viidi viimaks koha- pelses seltskondlikus läbikäimises võidule.

Väandra kihelkonnakoolis sai E. Sargava õpetajana olla siiski vaid paar aastat, sest juba 1891. a. mää- rati ta Sindi ministriumikooli õpetajaks, kuid ka seal ei püsinud ta kaua. 1893. a. siirdus ta Põltsamaale luuletaja Jakob Tamme asemele Aleksandri kooli õpetajaks.

Siin algab Ernst Sargava elus üks viljakam aja- järk. Kuigi Põltsamaa venestunud ümbrus on talle esialgu pisut võõras, harjub ta oma uue tööpõlluga ometi varsti, sattudes muuseas elavasse kirjavahetusse A. Grenzsteiniga, kes oli tol ajal „Oleviku“ toimetaja. Põltsamaal abiellub E. Sargava juba Sindis tekkinud tutvuse kaudu Anna Tohvriga, kelle kirjanduslikud huvid on talle ta edaspidises kirjanduslikus töös suu- resti kasuks.

Siin kirjutab Ernst Sargava oma paremad kirjan- duslikud teosed: „Marjad silmas“, „Ühe härja elulugu“, „Issanda kiituseks“, „Tulge appi“ jne. Need on kõik ühiskondlikud teosed, kus ta valgustab talurahva vilet- said sotsiaalseid olusid. Neis kajastuvad tugevad ühis- kondlikud protestihüüded eestlaste seisukorra kohta. „Rahval on nagu marjad silmas, ta on nagu härg, keda viiakse tapalavale,“ resümeerib Fr. Tuglas E. Sargava tolleaegse kirjandusliku toodangu ideesid. Kaks esimest jutustust ilmuvad 1899. a. kogupeal- kirja all „Paised I“. Oma „Paisetega“ saavutab E. Sär- gava kirjanikuna ülemaalse tunnistuse. Tema teoseid loetakse õhinal, need meeldivad rahvale.

1902. a. satub Ernst Sargava Kose-Uuemõisa minis-

teeriumikooli juhatajaks, kuigi ta meelsamini oleks tahtnud pääseda mõnele õpetajakohale Tallinna. Aga sellega peab ta veel mõned aastad ootama.

1903. a. valmib tal tellimise peale pikem uudisjutt „Rahvavalgustaja“, mis hakkab ilmuma Tartus „Uudiste“ joone all. Järgmisel aastal ilmub see teos eriraamatuna. Selle uudisjutu põhiprobleemiks on karskusseltside tegevuse selgitamine, kuna E. Sargava oli ise suur karsklane. Sellele põhimõttele on ta jää- nud truuks tänapäevani.

Pärast seda, kui E. Sargava 1905. aastal oli tööta- nud õpetajana Rakvere algkoolis, õnnestus tal 1906. a. saada õpetajaks Tallinna IV poeglase algkooli. Sellega oli ta kauaaegne unistus täidetud. Tallinnas on ta töötanud õpetajana tänapäevani, viimased 20 aastat Tallinna poeglase reaalgümnaasiumis, kus ta praegu on inspektoriks.

Tallinna pääsmisega algas E. Sargava seltskondi- kus ja poliitilises elus täiesti uus ajajärk. 1912.—1916. a. oli Sargava Tallinna linnavolikogu liige, kaitses ägedalt eestikeelse kooli mõtet. Maailmasõja ajal oli E. Sär- gava lühemat aega linna haridusosakonna juhataja. Seltskondlikus elus on ta kaasa töötanud „Estonia“ seltsis, mitmesugustes kirjanduslikes seltsides, karskus- seltsis ja lõpuks „Omakaitse“ algusest peale Kaitse- liidus, kus ta on üks innukamaid tegelasi. Sütitava kõnemehena on ta juba hulk aastaid Tallinna Maleva propagandapealikuks ja juhatuse liikmeks.

E. Sargava viimaste aastate kirjanduslik toodang ei ole suur — kirjanik on pidanud koolimehele ja innu- kale seltskonnategelasele alla vanduma. Aga veel vabariigi päevil, 1920. a., ilmus tema sulest komöödia „Uus minister“, mida on mängitud meie lavadel suure eduga. Aga kes tunnevad E. Sargavat lähemalt, need julgevad kinnitada, et juubilar võib meid kirjanikuna veel oma kõrge vanaduse piiril üllatada...

Kirjanikuna loeb Ernst Sargava end asjaarmasta- jaks, ta enese sõnade järgi on kirjandusega tegelemine olnud temale vaid mõnusaks puhke-ajaviiteks.

Juba mõned aastad tagasi soetas Ernst Sargava en- dale Tallinna külje all Kose-Kallaste Varsaallikal muga- va kodu, kus ta elab ühes oma lastega alatiselt. Abi- kaasa surmast saadik (1929) täidab tema tütar Juta kodus perenaise kohuseid. Armastades üksildust ja tun- des huvi aiatöö vastu, on Ernst Sargava suutnud muuta oma kodu väikeseks paradiisiks, kus ta võib mõnuga veeta oma igapäevastest kohustustest vabu vanaduse- päevade tunde.

Ernst Sargava, kelle teened eesti rahva kasvatami- ses tubli koolimehena ja kirjanikuna on hindamatult suured, seisab meile samavõrra lähedal ka tubli isa- maalasena, eeskätt aga kaitseleitlasena, kellena ta on meie keskel tubli, suur ja õilis eeskuju.

Soovime lugupeetud juubilarile tema suure aupäeva puhul palju õnne ja jõudu oma väsimatu töö jätkami- seks eesti rahva kasvatamisel.

Euroopa meistri-maadlusvõistlused Tallinnas

Ülal: Kolm Eesti medalimeest: Kotkas, Karklin ja Frooman-Roolaan
 All: Võitjate rivi nende austamisel. Esireas vasakult Euroopa meistrid Kotkas, Gadier, Johanson, Schäfer, Koskela, Pihlajamäki ja Perttunen

Olgem rahul — olgem rõõmsad! XI Euroopa meistri-võistlused greeka-roma maadluses on eestlaste poolt Tallinnas korraldatult eeskujulikult läbi viidud. Tulemustelt oleme samuti, kui võistluste korraldaja rahvus, rohkem kui rahul.

Kaitseliit on kasvanud noori, kes on olnud võimelised esindama Eestit tänavustel euroopa meistrivõistlustel Tallinnas suurrahvaste konkurents. Ja need mehed-kaitseliitlased on Eesti positsiooni kaitsnud auväärselt, nagu seda on teinud nende eelkäijad.

Eesti läks tänavu suure umbusuga euroopa meistri-võistlusele, kuna välismaa konkurents oli sedavõrd tugev, et meie „nõrgendatud meeskond“ uute juuretulistate näol ei saanud olla see, mida ta oleks võinud olla. Kuid siiski võiks

öelda, et tulemused olid rohkem kui üllatavad. Eestlased võitsid neis kaaludes, milledes nad ennemgi on saavutanud rahvusvahelist tunnustust.

Kaitseliidu organisatsiooni maadleja — Tallinna malevasse kuuluv J. Kotkas — on see mees, kes saavutas euroopa meistri tiitli, ja Harju malevasse kuuluvad maadlejad V. Karklin ja V. Frooman-Roolaan saavutasid hõbe- ja pronks-medali.

Üldkokkuvõttes end. rahvusvahelise maadlusliidu esimehe ungarlase dr. A. Brüllli suur rändauhind läks nüüd jäävalt Rootsi omanduseks, kuna rootsi maadlejad viiendat korda võitsid euroopa meistri maadlused, seega tõendades oma kõrgeklassilist maadlustaset. Teisele kohale platseerus Soome, kolmandale — Saksa ja neljandaks — Eesti maadlus-

meeskond. Eesti maadlusmeeskond kaitsis oma Pariisis saavutatud positsiooni, — kus saavutati sama punktide arv.

Tehnilised tulemused kujunesid tänavusil euroopa maadlusmeistri võistlusil järgmisteks:

KARBESKAAL: 1. ja EM. V. Perttunen. — Soome, 4 kp.; 2) K. Pettersen, Rootsi, 7 kp.; 3) F. Schmitz, Saksa, 6 kp.

SULGKAAL: 1. ja EM. K. Pihlajamäki, Soome, 3 kp.; 2) E. Svensson, Rootsi, 4 kp.; 3) E. Solsvik, Norra, 7 kp.

KERGEKAAL: 1. ja EM. L. Koskela, Soome, 2 kp.; 2) H. Nettesheim, Saksa, 4 kp.; 3) G. Andersson, Rootsi, 5 kp.; 4) Väli, Eesti.

KERGEKESKKAAL: 1. ja EM. F. Schäfer, Saksa, 3 kp.; 2) R. Svedberg, Rootsi, 4 kp.; 3) A. Mäki, Soome, 7 kp.; 4) E. Puusepp, Eesti.

KESKKAAL: 1. ja EM. I. Johansson, Rootsi,

1 kp.; 2) G. Ozolinš, Läti, 5 kp.; 3) V. Frooman-Roolaan, Eesti, 6 kp.

POOLRASKEKAAL: 1. ja EM. A. Cadier, Rootsi, 2 kp.; 2) N. Karklin, Eesti, 4 kp.; 3) W. Seelenbinder, Saksa, 6 kp.

RASKEKAAL: 1. ja EM. J. Kottkas, Eesti, 2 kp.; 2) J. Nyman, Rootsi, 4 kp.; 3) M. Coban, Türgi, 6 kp.

Seega omandas meistrikohti Soome — 3; Rootsi — 2; Eesti — 1; Saksa — 1.

Eesti tõendas veelkordselt, et raskejõustik on Eesti rahvanäraseimaid spordialasid, ja eeskätt on praegused Eesti maadlejad üles kasvanud just Kaitseliidu maadlejate perest, mis põhjustab suurimal määral lootusi tulevikus suurema edu saavutamiseks. Kaitseliidu Spordipealikud, pühendagem end raskejõustiku propageerimisele ja levitamisele maale, seega kindlustame jälle kord Eesti raskejõustiku hiilgeaja tõusu.

KL üleriigiliste raskejõustiku- ja euroopa maadlusmeistrivõistluste järeilmärkmeid

Meie tänapäeva kultuuri ja tsivilisatsiooni progresseerudes sammub kehalise kasvatusel liikumine tõusu teed, kujudades spordialad oma avaldustes kaalult kindlaimeliseimatele vormidele. Spordi mõte ühiskonnas kristalliseerub selgekujulisemas ulatuses, haarates kõiki rahvaid ja endale võites nüisama tähtsa seisukoha kui näiteks usk või rahvamajandus. Riikide võidujooks kehalisele kasvatusel kulutatavate summade suurusega on sportliku põllu väetamine — seega kehaline kasvatus ja sport on praegusel ajal riikide ja rahvaste elus muutunud mõjuvaks teguriks.

Meie rahva õigest vaatekohast ei võiks sport ja kehaline kasvatus olla konkurentsi ja rekordi küsimus, vaid kõrgem teenistus isamaale, mis väljendub oleviku riigi kaitses kui ka tuleviku tugeva rahvatõu kasvatamises.

Raskejõustik — maadlus ja tõstmine, meie kuulsu- rikkaimad spordialad — mis on ühtlasi eesti rahvale tõupäraseimaid ja eestlaste füüsiliste võimete avaldusile vastavaimaid kehalise kasvatusel alasid oli mõni aeg tagasi surutud tagaplaanile. Ta oli, kui mitte täies ulatuses, siis vähimalt linnades, väljasuremise ohus, kui maa, s. t. provints, ei oleks juure annud värsked jõude.

Kaitseliidu organisatsioon on hoolitsenud meie raskejõustiku ulatusliku kandepinna tõusu eest ja raskejõustikku harrastavil ühinguil ei ole olnud muud vaeva kui noppida tipumehed sealt välja ja arendada neid edasi. Seegi töö on praegusel ajal rohkem Eesti Spordi Kesklüüdis ametis olevate eriala õpetajate õul.

Kaitseliidu spordialade valikul ja harrastamisel on arvestatud kohapealseid olusid ja inimmaterjali. Seepärast on suurim tähelepanu juhitud eestlaste iseloomu ja kehaehituse kohastele spordialadele — raskejõustikule — ja nende levitamisele maale, provintsi. Ei oleks mõeldav, et maal kuskil alevis või külas talvisel hooajal tegutsetak vaid iluuisutamisega. Ka ei oleks loomulik, kui kõik, oma konstitutsiooni ja iseloomu arvestamata harrastaksid moehaigusena levinud aia- viitespordialasid, näiteks mõni raskekaaluline atleet mängiks ainult ping-pongi jne.

Kaitseliit neid asjaolusid arvestades on loonud raskejõustiku edendamiseks ja harrastamiseks provintsis eeltingimusi — on juhtinud ja soodustanud selle arengut, ja see juba põhjustab arvamise, et eestlastest areneb tulevikus võimsam raskejõustiku rahvas kui seda on olnud ükski teine enne teda.

*

Kaitseliidu üleriigilised raskejõustiku võistlused oma eel- võistlustega malevais ja lõppvõistlusega Tartus näitasid, kui-

das suure ja eeskujuliku organiseerimistöö tulemusena saavutatud plaanikindlusega arendatakse meie raskejõustikku.

Mitu sada maadlejat ja tõstjat startis KL raskejõustiku suurvõistlustel, seda ei ole otseselt võimalik kindlaks määrata, kuid Tartus lõppvõistlustel oli neid kvalifitseeritud 328 meest, kes peale euroopa maadlusmeistrivõistlustest osavõtnud meeste ja mõne üksiku olid kõik kohale sõitnud.

Nüüd tagantjärele peab ütleva, et säärase suurvõistluste läbiviimine kahe päeva jooksul oli juba omaette saavutus, missuguste võistluste läbiviimisega ükski teine organisatsioon ei oleks julgenud riskeerida. Ja kui meenutada kol. ltn. Kulboki võistluste lõppsõnas avaldatud väljendust, et järgmised KL üleriigilised raskejõustiku võistlused olgu 100% seistest suuremad, siis paneb juba mõtlema, kuidas säärase võistluste läbiviimist teostada, et nad jätaksid sama- suguse võimsa mulje.

Nende võistluste võimsuse kohta sealt eemalejäänule ettekujutuse andmiseks ei ole üleliigne siinkohal teha väikest statistikat.

Võistluste kestus — 2 päeva.

Osavõtjate arv — 328 võistlejat.

Maadluses võistlejaid — 175 meest.

Tõstmises võistlejaid — 138 meest.

Puhast maadlust võistlustel — 14 tundi, kolmel maadlusmatil.

Maadluspaare — 256.

Puhast tõstmist võistlustel 6 tundi — kolmel tõstekangil.

Kogusummas tõsteti 60.000 kg (arvestatud 3 katset 3 tõsteviisi kohta).

Keskmiselt iga tõstja saavutas 225 kg lõpptagajärjeks, mis on normaalse atleeditüübi määramise norm.

Kaitseliidu raskejõustiku päevad, mis möödusid Tartus, tõestasid, et nende otstarve on väga suur ja et nad väärivad edasikestmist, kordamist teatud ajavahemike järele. Nende päevade korraldamisele pole seni veel keegi vastu väelnud ega saagi väielda. Lahtine on küsimus üksnes selle kohta, kus kohas ja millises ulatuses korraldatakse järgmised.

Nüüsiis 1938. aasta aprillikuu on lülitatud uue voolu Eesti raske- ja kergejõustiku liikumisse ja Kaitseliidu üleriigilised raskejõustiku- ja euroopa meistrivõistlused greeka- rooma maadluses on vajunud minevikku. Nad on toonud suurt elustust ja hoogu meie spordiliikumisse. Nad on rikastanud meid kogemustega, annud meile uusi sihte, eesmärke, annud raske- ja kergejõustiku arengule juure sisutugevust ja sihiteadlikkust.

Need võistlused ei kordu nii pea üheaegselt, mispärast 1938. a. aprillikuu jääb ainulaadseimate raskejõustiku suurvõistluste kuuna Eesti spordi ajalukku.

ALFRED MÄLL.

Tutvumas Läti Kaitseliidu orkestritega

Kaitseliidu orkestrite üldjuht Fr. Tammar viibis hiljuti ametialalisel tutvumiskäigul Lätis, kus ta tutvus Läti Kaitseliidu orkestrite tööga. Oma reisimuljetest jutustab Fr. Tammar „Kaitse Kodu!le“ järgmist:

Sidemete loomiseks Läti kaitseliidu (Aizsargu) orkestritega, nende juhtidega ja helitöödega, viibisin 4. ja 5. aprillil Riias. Esijoones tegin ametlikud visiidid meie sõjaväe esindajale Riias kol. Saarsenile, Läti kaitseliidu ülemale polkovnik Praulcile ja õppeosakonna ülemale kapten Rapsile. Kohe pärast seda tutvustasid mind kol. Raps ja orkestrite inspektorid hrad E. Kuškevics ja K. Imaks orkestrite korraldustega.

Läti kaitseliidus on veidi üle 100 orkestri. Polguorkestreid on 21, mille koosseisu kuulub 20—25 orkestranti, allüksuste orkestrites aga on 8—15 orkestranti. Polguorkestrites on kõigil orkestrantidel organisatsiooni pillid, teistes aga suuremalt jaolt isiklikud. Pillid on ülekaalukalt Tšehhoslovakkia ja Saksamaa vabrikutest.

Orkestrid jagunevad kahte ringkonda — I ja II ringkond. I ringkonna inspektoriks on hra Ernest Kuškevics, II ringkonna inspektoriks hra Kristaps Imaks. Mõlemad on endised kaitseväge orkestrijuhid. Riia polgu orkestri juhiks on leitnant Alfred Seglinš, kes on ka kaitseväge 6. jalaväepolgu orkestri juhiks. Polguorkestritele on peastaabi poolt sunduslikuks repertuaariks (kaitseliidu poolt ka trükitud) kaitseliidu tervitusmars, käigumarsid ja koraalid, mis vajalikud mängimiseks paraadidel, aktustel ja matustel. Nende tervitusmarsis sünni kohta on öelda järgmist: kaitseliidu ülema ülesandel kirjutas Ernest Kuškevics mitu tervitusmarssi, mille hulgast valiti sobivaim välja ning kinnitati kaitseliidu tervitusmarsiks.

Lähemalt tutvusin kaitseliidu Riia polgu ja kaitseväge 6. jalaväe polgu orkestriga. Riia polgu orkestri ettekandel hra Seglinši juhatusel kuulsin katkendeid Läti rahvaviisidest, ning Eesti paladest R. Kulli „Tuljakut“ ja E. Liinevi „Kalurite tantsu“. Kaitseväge orkestrilt jällegi Seglinši juhatusel Läti rahvaviise, marsse ja E. Tamme „Eesti rapsoodia“. Juhatasin isiklikult ka seda orkestrit ja pean tunnistama, et orkester mängis väga hästi, olgugi, et orkestri koosseisu oli vaid 23 mängijat.

Sõidu tagajärgedega jäin väga rahule. Avaldan

Pildil orkestrite inspekt. Ernest Kuškevics, Kristaps Imaks, Riia polgu orkestri juht Alfred Seglinš, F. Tammar

Riia polgu orkester

tänu Läti kaitseliidu ülemale ja õppeosakonna ülemale, kellede poolt sain sooja vastuvõtu osaliseks. Eriti tänan oma kolleegi Ernest Kuškevicsi, Kristaps Imaksi ja Alfred Seglinši, kes mind tutvumiskäikudel saatsid.

Kaitseliidu Tallinna Maleva orkestril on kavatsus sõita mai lõpul Riiga, Eesti helitööde tutvustamiseks. Orkester esineb ringhäälingus ja tasuta rahvakontsertidega.

Fr. Tammar.

A/S. „Eesti Reisibüroo“

Peakontor:

Tallinn, Raekojaplats, Kinga 3. Telef. 433-20

Osakonnad:

Tartu, Suurturg 7 „ 3-72
Pärnu, Kalevi 42, Endla majas „ 1-13

Telegrammide aadress: ERBO, Tallinn

1. Raudteepiletite müük:

- kõikidesse kodumaa jaamadesse.
- kõikidesse Euroopa suurematesse linnadesse.

2. Laevapiletite müük:

- kõikidel kodumaa ja Balti mere liinidel.
- ookeanipiletid Inglise, Saksa, Poola, Belgia, Prantsuse, Rootsi, Hollandi, Itaalia ja Ameerika liinidel, kõikidesse ulgumere sadamatesse.

3. Õhusõidupiletite müük:

- „Aero“, „Aerotransport“, „Deutsche Lufthansa“ ja „Loti“ liinidele.

Esindus ja agentuur kõikidest suurematest Euroopa reisibüroodest. Rahavahetus ja valuuta ost turistidelt. Välismaa passide ja viisumite muretsemine. Ringsõidupiletid turistidele terves Euroopas, ka Nõukogude Venemaal. Kohalikkude autobusiliinide piletid, o-ü. „Mootor“ j.t.

Nõuanded ja arvestused reiside kohta tasuta.

Puhkpillide esinemisest eeloleval laulupeol

Rohkem kui aasta on kestnud laulukooridel laulupeo laulude ettevalmistus. Ka puhkpilliorkestrid on oma muusikaliste eeltöödega lõpule jõudnud; üksikute palade juures kestab vaid ettekannete viimistlemine. Kuna laulupeoni jääb veel umbes 2 kuud, siis on viimne aeg alata õppustega, mis käsitaksid orkestrite esinduslikku külge. Teatavasti tuleb meile laulupeoks külla väga suurel määral välismaalasi, kes ajakirjanduse kaudu on kuulnud meist mõndki head. On imestust avaldatud selle kangelasikkuse üle, millega meie suutisime mitmekümnekordselt tugevama vaenlase käest oma iseseisvuse päästa. On imestatud, kuidas suutisime sõdadest laastatud kodumaale lühikese iseseisvuse aja jooksul anda väerika sisu ja väerika välimuse, millega võitsime lugupeetud koha rahvaste peres. Eeloleval laulupeol peame näitama, et oleme meile osutatud lugupidamise väärsed, oleme korraarmastajad, et oskame lugu pidada oma distsipliinist ja väerikast esinemisest.

Meie rahvast ei ole kunagi püütud militariseerida, kuid igale arukale kodanikule on selge, missuguseid voorusi endas sisaldab distsipliin ja kord. Eeloleval laulupeol olgu pealtvaatajatele selge, et meie vaba rahvas oskab sõjaliste instruktoriteta ja politsei nuudita korda pidada. Olgu igale muusikalisele organisatsioonile auasjaks esineda eeloleval laulupeol tõesti väerikalt. Puhkpilliorkestrite väerikaks esinemiseks peame juba ettevalmistamisel silmas pidama peale muusikalise külje ka mõningaid pisiasju, milliseid alljärgnevas püüan käsitada.

Esijoones puudutaksin orkestrite esinemist rivilisest küljest, mis esmajoones vaatlejale silma paistab. Ilusaks esinemiseks on vajaline, et iga muusikamehe koht oleks orkestris kindlaks määratud. Näiteks peab I tenor alati teadma, mitmendas reas ja mitmendal kohal ta seisab. See kergendab suurel määral orkestri mängukorda seadmist. On selge, et kohtade kindlaksmääramisel tuleb esijoones silmas pidada orkestri kõlalist jõudu. Orkestri liikmeid sõjaväeliselt kasvu järgi rivistada, vaatamata muusikariistadele, missugustel nad mängivad, pole võimalik muusikalise ühtluse mõttes. Parim kõlaline kandvus saavutatakse esijoones selle läbi, kui orkester paigutatakse ainult 3—4 ritta, kusjuures igas reas oleks võimalikult rohkem mehi. On kindlaks tehtud tõsiasi, et tagumiste muusikariistade jõudu kaandab suurel määral eelmiste ridade riietus. Riide omaduseks helide suhtes on suur sumbutusvõime. Eriti halvalt mõjutab see asjaolu neid pille, mis on ette suunatud, näit. kornetid, trompetid, tromboonid jne. Kui need pillid mängivad nii-öelda eessammuja kuue seljatasessesse, läheb nende jõust umbes 30% asjatult kaduma. Seepärast tuleb need pillid asetada esiritta. Ülespoole pöördud torudega pillid (aldid, tenorid, baritonid jne.) tuleb asetada võimalikult nii, et nende helid suunduksid

orkestri keskele, mitte orkestrist välja. Puupillide rühm olgu alati võimalikult koos. Selgituseks on juure lisatud kaks tabelit.

Tabel nr. 1-a.

16-meheline orkester.

Bass						Bass
S. Trumm	Taldrikud	V. Trumm	Aldid I II		Tenorid II (ehk Alt III) III	
Bariton	Tenor I	Trompet	Kornet II	Kornetid I I		Klarnet B

Orkestri juht.

Tabel nr. 1-b.

21-meheline orkester.

S. Trumm	Taldrikud	Rivi trumm			Rivi trumm	Tenorid II III
Bass	Bariton	V. Trumm	I	II	III	IV Bass
Tromboon	Kornet II	Kornetid I		Trompetid I II ehk pikkolo flööt		Klarnetid B

orkestri juht.

Tabel nr. 2.

31-meheline orkester.

Rivi trummid						Rivi trummid		
Bassid B		Bassid Es			V. Trumm	Taldrikud	S. Trumm	
Tenorid II III		Aldid või metsasarved				Klarnetid III II		
Baritonid		Tenor I	Trompet II	Kornet II	I	B Klarnetid I I II		
Tromboonid III II		I	Trompet I	Kornetid I I	I	Pikkolo Flööt	Klarnet Es	

orkestri juht.

Kuna laulupeo rongkäik läbibastab laiu tänavaid, võib vabalt liikuda 8-mehelise rindega. Kui read ei ole täis, tuleb tühjad kohad jätta tagumise rea keskele, s. o. üksikud mehed tagumises reas peavad asuma äärtel. Skeemide iseärasuseks on see, et löökriistad (trummid ja taldrikud) on paigutatud enam-vähem orkestrite tagumisse ritta. Soovi korral võib neid paigu-

Muusikariistade kandesendeid puõkpilliiorkestris

Flööt, klarnet

Kornet, trompet

Metsasaru

Bariton, tenor

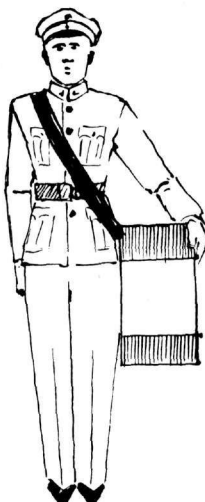
Tromboon

Bass

Helikon

V. trumm

S. trumm

Taldrikud

ada ka keskele, kuid, nagu eespool tähendatud, mitte kunagi esiritta, mis sumbutaks vaskpillide sära. Meil ollakse aastakümneid harjunud löökriistu paigutama esiritta, seepärast esiotsa kuulajail on raske leppida löökriistade mürtsude tagasihoidlikkusega. Meie kohus on aga sammuda kultuuri edu teed, s. o. hea muusika sihis, kuid mitte leppida jõurikka löökriistade põristamisega, mis endistel aegadel oli mõeldud ainult varjuks orkestri nõrgale muusikalisele tasemele. Kui kaasas on rivitrummid, tuleks need paigutada tagumisse ritta, et hoiduda orkestri kõla sumbutamisest. Kui neid siiski soovitakse asetada esimesse ritta, peab orkestri ja trummide vahe olema vähemalt 5 mtr. Üldiselt on orkestrite harvem asetused paremad, kuna orkester niiviisi kõlab vabamalt ja jõurikkamalt. Üksikute meeste vahe reas peab olema 1 meetrist 1,10 meetrini, ridade kaugus üksteisest vähemalt 1,25 mtr.

Kui orkestri asetused on kõigile muusikameestele niivõrd hästi kätte õpetatud, et nad vastava käskluse kohaselt umbes 10–15 sekundi jooksul võivad koguneda mängukorras orkestri-koloni, tuleb asuda järgmise õppuse juure, s. o. selles käsitada õiget pillide kandmise korda. Pillide õiged kandesendid on näidatud juuresolevatel joonistel.

Kui kandesendid on enam-vähem tuttavad, järgne sellele harjutused pillide viimiseks kandesendeist mänguasendesse ja vastupidi. Asendite vahetus sündigu vastava märguande kohaselt ilusa kuid kiire liigutusega ja tingimata ühekorraga.

Järgmiseks tuleb alata kõige raskema osaga, s. o. taktsammuga. Taktsammu õppusi tuleb esialgu läbi viia üksikute muusikameestega, sealjuures muusikariista kande- kui ka mänguasendis hoides. Sammu pikkus ei tohi olla lühem kui 80 sentimeetrit, sagedus 120

sammu minutis. Tuleb hoiduda jalgade järelevedamisest. Sammu olgu kiire ja kindel.

Eeskujulikuks õppuse korraldamiseks tuleb väljakule või teele enne õppuste algust teha vastavad märgid. Mõõdulindiga väljamõõdetud kaugustele (s. o. iga 80 sm peale) raputatakse lupja või värvilist liiva. Kontrolliks muusikamehed läbistavad ükshaaval märgitud tee. Pealtvaatajate kohus on jälgida sammupikkust ja juhtida tähelepanu kõnnaku vigadele. Kui kõik õppusel viibijad on üksiksammuga toime tulnud (mis eriti mänguasendis pilliga ei ole kerge ülesanne!), tuleb õppust jätkata üksikute ridadega ja alles siis terve orkestriga. See õppuse meetod on küll aegaviitev, kuid viib kindlasti soovitud sihile. Õige takti pidamiseks ja sammusageduse kontrolliks oleks orkestris väga vajaline omada üht moodsat tasku-metronomi. See metronom on taskukella suurune ja reguleeritav igasugustele taktimõõtudele. Metronomi hind on umbes 45—60 krooni, seega kahjuks kättesaadav ainult suurematele orkestritele, kuid selle kasutamine tagab igal juhul õige taktsammu kiiruse ja rütmi. Hädakorral saab sammukontrolli teostada ka taskukella järgi, kuna ühele sekundile langeb 2 samm.

Orkestri liikuma hakates on tähtis, et esimene samm oleks pikk ja kindel ja et väljaastumine sünniks ühekorraga. Liikumisel marsse mängides on elav ja mehine samm orkestrile tõeliseks uhkuseks. See pealub vaatajaid samal määral kui orkestri mäng. Olgu siinkohal veel märgitud, et muusikamees ärgu ilmugu ühelegi välismängule puhastamata pilliga. Niipalju leidub igas orkestris siiski võimalusi, et muretseda vajalisi pillidepuhastamise abinõusid, kuna need ei ole kallid. Mis puutub marsside mängusse üldiselt, siis esimeseks mureks olgu, et need oleksid täiesti peas, mäng oleks järsk-terav ja hästi rütmiline.

Nüüd mõni sõna orkestrijuhitidele. Esiteks orkestrijuhit peab oma käsklused või märgid andma järsult, kiirelt. Ei tohi olla ühtki üleaurust liigutust ega sõna. Käsklus — sõnade väljarääkimine — peab sündima aeglaselt; eelkäskluse ja täitekäskluse vahel olgu alati 3—5-sekundiline vahe. Tihti võib näha juhtumeid, kus orkestrijuhit end orkestri ees keerutab, käsi laiutab ja kõneleb — see ei ole lubatav. Enne mängule minekut orkestrijuhit peab mängitavate marsside järjekorra orkestrile teatavaks tegema. Veel parem, kui marsid juba õppimise ajal samas järjekorras läbi võetakse, et see järjekord igale mängijale küllalt hästi meele jääks. Et üks osa orkestrist algab üht, teine teist marssi, seda ei tohiks ette tulla. Kui mängu ajal marsi nimetuste etteütlemine on vajaline, siis peab seda tegema mõni tagumises reas seisev juhi abilise, kellel selleks otstarbeks ei ole end vaja ümber pöörata.

Enne marsi algust vasaku käe ülestõstmine on märgiks, et pillid viidagu mänguasendisse. Teise käe tõus ühes mõlemate käte ülespoole liigutusega (mis peab sündima marsi rütmis) on marsi alguse märgiks. Marss algab käte allaskamisega. Järgnevalt orkestrijuhit juba oma sammuga reguleerib õige rütmi ja sammukiiruse. Lõpetamiseks hoitakse käed samuti umbes 4—8 takti enne marsi lõppu ülal; käte allask-

misega lõppegu marss järsult. Juhtide puuduseks rongkäigul ja paraadil on veel see, et nende kasv piirab kätega antud märkide nähtavust. Seetõttu on eriti suuremad orkestrid tagasi tulnud vana abinõu, nimelt juhi, n.-n. „tambour-mažoori“ (tõlkes: trummide kapral), kepi kasutamisele. See kepp on umbes 1,20 m pikk, hõbetatud nupu, nõõride, lintide ja muude kaunistustega. Kepp, olles juhi käsivarre pikenduseks, on nähtav väga hästi igale orkestrandile. Tehes juhi liigutusi kepigaga võib orkestrijuhit olla kindel, et orkester õigel ajal ja ühekorraga mängu algab kui ka lõpetab. Käesoleva artikli piirid on liig kitsad, et lähemalt käsitada tambour-mažoori kepi kirjeldust ja käsitlemist. Loodan seda teha ühes järgnevas erikirjutuses. Praegu aga ei saa mööda minna veel ühest pisiasjast, nimelt käskluste andmisest. Teadagi, et käsklused tuleb anda tugeva ja selge häälega nii, et need igale muusikamehele tõesti kuuldavad oleksid. Nagu juba eelpool öeldud, peavad käsud olema lühisõnalised. Toon näidetena orkestrijuhitidele mõned käsklused.

Kogunemine mängukorras orkestrikolonni sünnib käsklusega: „orkestri — kolonni — k o g u“.

Sõnad „orkestri kolonni“ oleksid eelkäskluseks. Sõna „kogu“ täitekäskluseks. Sõna „kogu“ järele orkestrijuhit läheb kiirelt sellele kohale, kuhu ta soovib orkestri rivistada. Orkester koguneb juhi seljataha, iga mängija temale määratud ritta ja kohale. Esimene rida jääb orkestrijuhist umbes 2 meetri kaugusele. Kogunemist tuleb senikaua harjutada kui see sünnib maksimaalse kiirusega. Kohale jõudes jäävad muusikamehed valvsesisakusse. Orkestrijuhit pöörab nüüd ümber näoga orkestri poole ja vajaduse korral annab lisakäsklusi paremaks joondumiseks sõnadega: „orkester — joondu“, kusjuures joondutakse paremal tiival seisva mehe järgi. Vajaduse kohaselt orkestrijuhit kasutagu edaspidiseid käsklusi „valvel“ ja „vabalt“, kuid hoidugu üleaurustest kõnelustest. Kui orkester algab liikumist marssi mängides, antagu märku käega, kuid mitte näoga orkestri poole pöörates. Liikumise algusega vaikselt (kui liikumise alustamiseks puudub üldkäsklus) paraadidel ja rongkäikudel orkestri juhitud pöörab ümber ja annab käskluse „taktsammu — marss“ (pöörded sündigu alati vasakult ja järsult). Seismajätmine sünnib käsklusega: „orkester — seis“, kusjuures sõna „orkester“ olgu antud vähemalt 4—6 samm enne seismajätmist. Sõna „seis“ järele orkester teeb veel ühe sammu ja asetab taktliigutusega tahapoole jäänud jala eeloleva kõrvale. Mängude lõpul, mis sünnivad rivis, orkestrijuhit tänab orkestri liikmeid hea esinemise eest ja laialimine sünnib käsklusega „orkester — rivitult“, mille peale muusikamehed võivad rivist lahkuda.

Lõpuks soovin, et puhkpilliorkestrid eeloleval laulupeol esinemise teeksid oma südame- ja auasjaks ja ei kohkuks tagasi raskustest, mis on seoses rivilise esinemisoseksuse õppustega. Rongkäigul ja laululaval esinegu puhkpilliorkestrid tõesti täiseestlase väarikusega, mis jätauks laulupeost osavõtjale unustamatuid muljeid ja mälestusi.

H. Luhari.

Kaitseliitlaste ja kaitseväelaste

ülikonna-, püksi-, palitu-, mütsi- ja
kandiriie

A/S. KREENBALT

TALLINN, SUUR KARJA 13, TELEF. 425-14

Järgmiste kodumaa tekstiilvabrikute suurmüügi keskkohat :

Balti Puuvilla Ketramise ja Kudumise Vabriku AIS.

Kreenholmi Puuvillasaaduste Manufaktuuri O/Ü.

Sindi Tekstiilvabrikute Ühisus. O/Ü. Eesti Niidivabrik

Väikemüük kauplustes üle maa